

BEOORDELINGSRAPPORT

Uitgebreide opleidingsbeoordeling

hbo-bacheloropleiding

Vormgeving

voltijd

Hogeschool voor de Kunsten Utrecht

**De kracht van
kennis.**

BEOORDELINGSRAPPORT

Uitgebreide opleidingsbeoordeling

hbo-bacheloropleiding

Vormgeving

voltijd

Hogeschool voor de Kunsten Utrecht

CROHO nr. 39111

Hobéon Certificering

Datum

22 januari 2014

Auditteam

Drs. W.G. van Raaijen

A. van Rosmalen

Drs. R. Klaassen

D. Krabbendam

W. ter Haar

J. van Heeswijk

M. van Dijk

Secretaris

G.C. Versluis

INHOUDSOPGAVE

1.	BASISGEGEVENS	1
2.	SAMENVATTING	3
3.	INLEIDING	7
4.	OORDELEN OP NIVEAU VAN DE STANDAARDEN	11
5.	ALGEMEEN EINDOORDEEL	43
6.	AANBEVELINGEN	45
BIJLAGE I	Scoretabel	47
BIJLAGE II	Opleidingsspecifieke eindkwalificaties	49
BIJLAGE III	Schematisch overzicht opleidingsprogramma	59
BIJLAGE IV	Programma, werkwijze en beslisregels	69
BIJLAGE V	Lijst geraadpleegde documenten	77
BIJLAGE VI	Overzicht auditteam	79

1. BASISGEGEVENS

NAAM INSTELLING	Hogeschool voor de Kunsten Utrecht
status instelling (bekostigd of rechtspersoon voor hoger onderwijs)	Bekostigd
resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	Niet aangevraagd
NAAM OPLEIDING (zoals in croho)	Vormgeving
registratienummer croho	39111
domein/sector croho	Kunstonderwijs
oriëntatie opleiding (hbo – wo)	Hbo
niveau opleiding (associate degree – bachelor – master)	bachelor
graad en titel	Bachelor of Design
aantal studiepunten (ec's)	240
afstudeerrichtingen	Product, Spatial, Fashion, Illustration, Graphic, Photography, Image and Media Technology, Audiovisual Media, Animation, Theatre Design
onderwijsvorm(en) ¹	competentiegericht
locatie(s)	Utrecht en Hilversum
variant(en)	Voltijd
relevante lectoraten	Lectoraat Design Lectoraat Theatrale Maakprocessen Lectoraat Play Design & Development Lectoraat Muziekontwerp Lectoraat Art and Technology
datum audit / opleidingsbeoordeling	1 en 2 oktober 2013 5, 12, 13, 17 en 20 juni 2013

¹ Hieronder worden bijvoorbeeld verstaan: afstandsonderwijs, werkplekgerelateerd onderwijs, flexibel onderwijs, competentiegericht onderwijs of onderwijs voor excellente studenten.

Basisgegevens **hbo-bacheloropleiding Vormgeving**, voltijd²

Instroom (aantal)	2007	2008	2009	2010	2011	2012
▪ voltijd	336	353	380	390	407	419
uitval (percentage)						
uit het eerste jaar	2007	2008	2009	2010	2011	2012
▪ voltijd ³	26%	29%	30%	30%	29%	nnb
uit de hoofdfase				2006	2007	2008
▪ voltijd ⁴				11%	13%	12%
rendement (percentage) ⁵				2005	2006	2007
Voltijd				78%	81%	78%
docenten (aantal + fte)			aantal		Fte	
▪ voltijd			280		50.31	
opleidingsniveau docenten (percentage) ⁶			Bachelor	Master	PhD.	
▪ Voltijd			75%	24%	1%	
docent-student ratio ⁷						
▪ Voltijd			1: 25,5			
contacturen (aantal) ⁸			1 ^e jaar	2 ^e jaar	3 ^e jaar	4 ^e jaar
▪ Voltijd			15	13	9	7

² Bron: Basisgegevens opleidingsbeoordeling 'Indicatoren en definities', Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie, 11 september 2012

³ Het aandeel van het totaal aantal bachelorstudenten (eerstejaars ho) dat na één jaar niet meer bij de opleiding staat ingeschreven, zo mogelijk voor de laatste zes cohorten.

⁴ Het aandeel van de bachelorstudenten die zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijven (herinschrijvers) dat in de nominale studieduur zonder het diploma te hebben behaald alsnog uitvalt uit de opleiding, zo mogelijk voor de laatste drie cohorten.

⁵ Het aandeel van de bachelorstudenten die zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijven (herinschrijvers) dat het bachelor diploma haalt in de nominale studieduur + één jaar, zo mogelijk voor de laatste drie cohorten.

⁶ Het aandeel docenten (onderwijzend personeel) met een hbo, master en PhD in het totaal aantal docenten (onderwijzend personeel).

⁷ De verhouding tussen het totaal aantal ingeschreven studenten en het totaal aantal fte's aan onderwijzend personeel van de opleiding in het meest recente studiejaar.

⁸ Het gemiddeld aantal klokuren per week aan geprogrammeerde contacttijd, voor ieder jaar van de opleiding.

2. SAMENVATTING

De hbo-bacheloropleiding Vormgeving (Design) leidt op tot een ruimtelijk ontwerper, een product ontwerper of een ontwerper op het terrein van visuele communicatie. De ontwerper werkt alleen of in teamverband en kan daarbij ook multi-, inter-, cross- of transdisciplinair te werk gaan. De breedte waarin de ontwerper opereert, is deels medium-bepaald en heeft sterk te maken met de ontwikkelingen in de arbeidsmarkt.

De voltijdopleiding van de HKU kent tien verschillende afstudeerrichtingen: Product Design, Spatial Design, Fashion, Illustration, Graphic Design, Photography, Image and Media Technology, Audiovisual Media, Animation, Theatre Design.

1. Beoogde eindkwalificaties

De opleiding heeft haar eigen competenties aantoonbaar gerelateerd aan de landelijke vastgestelde eindkwalificaties. De opleiding stelt zich een duidelijk doel: opleiden tot kritische reflectieve ontwerpers met ondernemende en onderzoekende kwaliteiten voor een hybride beroepspraktijk. De student mag daarbij 'de maker worden die hij wil zijn'.

Dit profiel wordt door alle tien de afstudeerrichtingen van de opleiding Design gedeeld.

Het auditteam is positief over het feit, dat de opleiding over de competenties regelmatig contact onderhoudt met nationale en internationale vakgenoten en vertegenwoordigers vanuit het werkveld van vormgevers en actief participeert in internationale netwerken zoals ELIA (European League of Institutes of the Arts,) the International Association of Universities and Colleges of Art, Design and Media CUMULUS en het netwerk van internationale scenografieopleidingen en deelneemt aan internationale projecten (o.a. het project SHARED PLACE vanuit de PQ15 – Quidriënnale in Praag). Hiermee zorgt de opleiding ervoor dat de opleidingscompetenties nauw aansluiten bij actuele eisen/wensen in het (internationale) veld.

Het auditteam is van oordeel dat de opleiding voor standaard 1 een 'goed' verdient.

2. Programma

Het auditteam is van oordeel dat het programma met het kern- en keuzedeel een duidelijke opbouw heeft met in de eerste twee jaren een focus op het verkennen en verdiepen van de technieken, methoden en processen behorend bij de afstudeerrichting/het vakgebied. Op basis hiervan kunnen de studenten zich in jaar 3 en 4 via de stage, (multidisciplinaire) projecten en het afstudeerproject ontwikkelen tot de ontwerper die zij willen zijn.

Studenten, alumni en werkveld zijn tevreden tot zeer tevreden over het programma.

Het auditteam acht het van groot belang, dat de opleiding de interne discussie over haar visie op de ontwerper die zij wil opleiden en de manier waarop zij de studenten daarin begeleidt en beoordeelt, nu snel afrondt: wordt de student een artistieke, vakmatige werker of juist een ontwerper die opereert in een grote contextuele omgeving. Op basis daarvan moet de opleiding de doelstellingen en de inrichting van de programma's van de verschillende afstudeerrichtingen nader uitwerken.

Aan het doen van onderzoek en de internationale oriëntatie besteden de afstudeerrichtingen voldoende aandacht, maar aan ondernemerschap/ondernemend zijn en presenteren zou de opleiding nog meer aandacht mogen besteden.

Met de herziening van de zakelijke kant is de opleiding bezig. Het presenteren, dat in sommige afstudeerrichtingen wel en in andere richtingen minder zwaar meetelt in de beoordeling, zou in alle afstudeerrichtingen expliciete aandacht moeten krijgen.

De opleiding hanteert een aantal (didactische) uitgangspunten, zoals het leren door doen en experimenteren en het integraal ontwerpen en onderzoeken. De ontwerper worden die je wilt zijn, is een 'leit-motiv' in alle afstudeerrichtingen, maar heeft zoals gezegd op dit moment nog nadere uitwerking.

Het auditteam heeft geconstateerd, dat alle uitgangspunten in meerdere of mindere mate terug zijn te vinden in de programma's van de onderscheiden afstudeerrichtingen. Er zijn hierin nog wel grote verschillen te zien per richting. Elk uitgangspunt draagt er in elk geval toe bij dat de studenten de beoogde eindkwalificaties op een voldoende niveau kunnen ontwikkelen.

De opleiding hanteert bij de aanname van de Nederlandse studenten een zorgvuldige selectiemethode, waarmee ze ervoor zorgt dat alleen kandidaten die in potentie geschikt zijn de opleiding succesvol af te ronden, mogen instromen. Het voortraject is een mooie manier om al eerder te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn van studenten.

De informatievoorziening aan en de toelating van internationale studenten en hun aansluiting op het programma, heeft evenwel nog expliciete aandacht van de opleiding.

De opleiding zorgt ervoor dat het programma studeerbaar is en heeft voldoende oog voor de grote werkdruk van de studenten. Onder andere door de begeleiding van de studenten en het in teamverband volgen van de studievoortgang, zorgen de docenten ervoor dat belemmeringen in de studievoortgang zoveel mogelijk worden weggenomen.

Het auditteam beoordeelt de standaarden 2, 3, 4, 5 en 6 als 'voldoende'. Aan standaard 7 is voldaan.

3. Personeel

Het auditteam trof een gedreven en gekwalificeerd docententeam aan, begeistert en begaan met de studenten en met een duidelijke en actuele link naar de beroepspraktijk. De gastdocenten vormen – ook in de optiek van de studenten en alumni - een welkome aanvulling zowel in specialisatie als in het inbrengen van de laatste actuele ontwikkelingen. Zij zijn ervaringsdeskundigen en daarmee belangrijke rolmodellen voor de studenten.

Bij wijzigingen in afstudeerrichtingen – zoals recent bij Spatial Design – gaat de opleiding adequaat om met het in te zetten personeel, door zittende docenten vast te houden voor continuïteit en deze docenten aan te vullen met expert gastdocenten in de nieuwe onderdelen. De studenten zijn zeer te spreken over hun docenten.

De opleiding zet voldoende docenten in om het programma uit te kunnen voeren. Over het management planning- en volgsysteem dat de opleiding gebruikt, om inzicht te krijgen in de benodigde ruimte en te zorgen voor mogelijke bijstellingen in de docentinzet, is het auditteam positief.

Het auditteam beoordeelt de drie standaarden 8, 9 en 10 met een 'goed'.

4. Voorzieningen

Het auditteam is van oordeel dat de voorzieningen waarover de opleiding beschikt op de verschillende locaties, het mogelijk maken dat de studenten het programma optimaal kunnen volgen. Er zijn voldoende theorielokalen, flexibele projectruimten voor groepen studenten, studio's en labs die de sfeer en realiteit van een discipline goed vertegenwoordigen, computerwerkplaatsen en goed geoutilleerde werkplaatsen beschikbaar. Ook het Media Centrum op de locatie BKV en de mediatheek/bibliotheek op de locatie KMT bieden de studenten veel materiaal ter ondersteuning bij de studie.

Het auditteam beoordeelt de standaard 11 met 'goed' en standaard 12 met een 'voldoende'.

5. Kwaliteitszorg

Het auditteam heeft geconstateerd, dat de opleiding regelmatig en systematisch op verschillende manieren de kwaliteit van de opleiding evalueert met studenten, docenten, alumni en werkveld.

De uitkomsten van de verschillende evaluaties leiden er aantoonbaar toe dat de opleiding daar waar gewenst/noodzakelijk, verbetermaatregelen treft om haar doelen te realiseren. Het auditteam trof hiervan duidelijke voorbeelden aan, zoals het mogen voordragen van eigen projectvoorstellen in de eindfase bij de Faculteit KMT, het wijzigen van de invulling van het onderzoek in de Faculteit BKV waarbij de student nu op basis van eigen persoonlijke fascinatie zijn probleemstelling koppelt aan zijn ontwerp-opgave, het wijzigen van het programma voor Graphic Design naar aanleiding van feedback van het werkveld, het voornemen Urban Design en Interior Design samen te voegen tot een brede afstudeerrichting Spatial Design en de flinke investeringen die de opleiding de afgelopen jaren deed in de voorzieningen.

De opleiding zorgt ervoor dat studenten, docenten, opleidingscommissie, examencommissie alumni en werkveld nauw betrokken zijn en zich ook betrokken voelen bij de kwaliteit van de opleiding.

Het auditteam beoordeelt standaard 13 als 'voldoende' en de standaarden 14 en 15 als 'goed'.

6. Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding toetst in z'n algemeenheid op een adequate, valide, inzichtelijk en betrouwbare manier aan de hand van de beoordelingscriteria. Met het twee maal per jaar uitvoeren van werkschouwen uitgevoerd door een groep theorie- en praktijkdocenten, zorgt de opleiding ervoor dat een intersubjectief oordeel over het beeldende werk van studenten is geborgd. De rol van de tutor bij de werkschouw vraagt nog aandacht; ook omdat de tutor niet bij alle afstudeerrichtingen aanwezig is. Daarnaast moet de opleiding expliciet aandacht besteden aan de grote variëteit die er nu bestaat tussen de verschillende afstudeerrichtingen in de wijze van beoordeling bij met name de eindexamens.

'De ontwerper en onderzoeker mogen zijn, die je wilt zijn' vraagt in de optiek van het auditteam dat de opleiding met alle betrokkenen nog eens kijkt naar het begeleidings- en beoordelingsinstrumentarium van de verschillende afstudeerrichtingen. Het auditteam adviseert de opleiding na te denken over het bouwen van een kader met een aantal basiscriteria waaraan alle richtingen zouden moeten voldoen, met daarbinnen de ruimte voor de onderscheiden verschillen binnen de afstudeerrichtingen. Dit zou de examencommissie kunnen oppakken. Het auditteam is van oordeel, dat de wijze waarop de eindexamens binnen KMT zijn ingericht daarvoor als meest gesystematiseerd voorbeeld zou kunnen dienen.

Het auditteam beoordeelde zelf van 20 studenten van 2012-2013 het eindexamenwerk en de presentatie en van 11 studenten van 2011-2012 het eindexamenwerk.

Het auditteam is van oordeel, dat het schriftelijke en beeldend werk van de student van voldoende hbo-bachelorniveau is. Twee studenten beoordeelde het auditteam anders – onvoldoende – dan de opleiding. Ook waren niet alle studenten sterk in het presenteren van zichzelf, een competentie die het auditteam van groot belang acht. Dat zou de opleiding in elke afstudeerrichting moeten eisen in het eindexamen. Daarin zag het auditteam nu nog verschillen per afstudeerrichting.

Het auditteam beoordeelt op basis van bovenstaande standaard 16 als 'voldoende'.

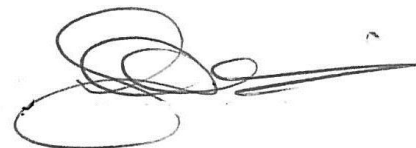
Algemene conclusie:

Op grond van de hierboven vermelde oordelen en de beslisregels van de NVAO, komt het auditteam tot het eindoordeel 'voldoende' voor deze opleiding.

22 januari 2014

drs. W.G. van Raaijen,
voorzitter

G.C. Versluis,
secretaris

3. INLEIDING

De opleiding Vormgeving (Design) wordt aangeboden door Hogeschool voor de Kunsten Utrecht (HKU).

Ten tijde van de audit was de HKU in transitie. Tot 1 september 2013 waren de opleidingen van de HKU gegroepeerd in vijf faculteiten: i) Beeldende Kunst en Vormgeving, ii) Muziek, iii) Theater, iv) Kunst, Media & Technologie, v) Kunst en Economie.

Vanuit een nieuwe bestuursfilosofie heeft de hogeschool de laatste periode hard gewerkt aan een nieuwe organisatiestructuur passend bij een aangescherpt HKU-profiel en geformuleerde ambities voor de toekomst. De bestuursfilosofie, waarbij faculteiten een grote mate van autonomie hadden, wordt losgelaten. Deze filosofie leverde weliswaar een rijkdom aan ideeën en activiteiten, maar vernieuwende initiatieven werden onvoldoende tussen de faculteiten gedeeld.

Het College van Bestuur van de HKU streeft nu een platte organisatiestructuur na, waarbij de faculteiten verdwijnen en schools worden gevormd. Daarmee hoopt de hogeschool ontschotting tussen de faculteiten en opleidingen te bevorderen en meer multi- en interdisciplinair samenwerken mogelijk te maken, waarbij opleidingen gebruik gaan maken van elkaars kracht.

In verband met de audit in oktober 2013 bij de opleidingen Fine Art, Design en de opleiding Fine Art and Design in Education, heeft de HKU ervoor gekozen de transitie van faculteiten naar schools voor deze opleidingen uit te stellen tot januari 2014. Ten tijde van de audit maakte de opleiding Design daarom nog deel uit van de Faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving (BKV) (en daarnaast van de Schools HKU Media en HKU Theater).

Vanaf januari 2014 – dus na de audit - zal de opleiding worden ondergebracht in de schools HKU Design (drie afstudeerrichtingen), HKU Media (6 afstudeerrichtingen), en HKU Theater (1 afstudeerrichting). De opleidingen Fine Art en Fine Art and Design in Education zullen per 1 januari 2014 in de school HKU Beeldende Kunst worden ondergebracht.

De hbo-bacheloropleiding Design is met ruim 1300 studenten de grootste opleiding binnen de HKU en behoort eveneens tot de grotere bekostigde designopleidingen in Nederland.

De opleiding wordt aangeboden in de voltijdvariant. Ten tijde van de audit kende de opleiding tien afstudeerrichtingen in drie uitstroomprofielen:

- ruimtelijk ontwerp: Spatial Design en Theatre Design;
- visuele communicatie: Illustration, Graphic Design, Photography, Image and Media Technology, Audiovisual Media en Animation;
- product ontwerp: Product Design en Fashion Design

Al tijdens de toelating kiezen de studenten voor een specifieke afstudeerrichting.

De opleiding wordt aangeboden op drie verschillende locaties.

- Op de locatie van de Faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving (BKV) op de Ina Boudier Bakkerlaan in Utrecht biedt de opleiding de zes afstudeerrichtingen Product, Spatial, Fashion, Illustration, Graphic en Photography.
- Op de locatie van de Faculteit Theater op het Janskerkhof in Utrecht biedt de opleiding de afstudeerrichting Theatre Design.
- Op de locatie van de Faculteit Kunst, Media en Technologie (KMT) in Hilversum biedt de opleiding de drie afstudeerrichtingen Image and Media Technology (IMT), Audiovisual Media (AVM), Animation.

De afstudeerrichtingen variëren in omvang. Zo zijn Theatre Design (49), Animation (75), IMT (88), Photography (111), Illustration (124) en Fashion Design (131) de kleinere disciplines met kleine aantallen ingeschreven studenten. Graphic Design (154), Product Design (157), Spatial Design (164), en AVM (233) zijn de grootste.

Ontwikkeling sinds het vorige accreditatieonderzoek (2007)

In 2007 vond het vorige accreditatieonderzoek plaats. Het panel gaf de opleiding in het rapport een aantal opdrachten en verbeterpunten mee. De opleiding heeft de belangrijkste adviezen als volgt aangepakt:

Met betrekking tot de inhoud:

Het panel miste een meer artistieke, conceptuele en reflectieve component en vond de doorvertaling naar het onderwijs van de ontschotting tussen disciplines en profielen zoals deze zich in het werkveld voordoen, te bescheiden. De studenten mochten meer laten zien dat zij begrepen dat zij deel uitmaken van een groter sociaal verband.

- De opleiding heeft naar aanleiding hiervan de artistieke conceptuele kant van het ontwerpen en de rol van reflectie vergroot. Dit heeft zij gedaan door in haar projectopdrachten de conceptuele en reflectieve eisen te verzwaren, door meer (praktijkgericht) onderzoek in de programma's op te nemen en door de keuzemogelijkheden voor studenten te vergroten. Ook heeft de opleiding een programma 'Cultuurstudies' ontwikkeld en nieuwe werkvormen geïntroduceerd om nieuwe toepassingscontexten te verkennen.
- De opleiding heeft enkele afstudeerrichtingen samengevoegd en heeft de doorvertaling van de ontschotting tussen disciplines en profielen verder vormgegeven door in de curricula interdisciplinaire projecten te verankeren.
- De opleiding is in interactie met de buitenwereld op zoek gegaan naar de randen van de vakgebieden en naar de articulatie van het ontwerpproces.
- De opleiding heeft de curricula van verschillende afstudeerrichtingen aangepast en een betere balans gevonden tussen de specialistische, ambachtelijke kennis en de meer brede ontwerpgerichte vaardigheden in een groter sociaal verband. Daarnaast heeft ook een verschuiving van perspectief plaatsgevonden op de visie van ontwerpen, de ontwerpdisciplines en de (sociale) context waarin ontwerpers bewegen. Studenten kunnen nu vanuit een gekozen vakgebied meer de ontwerper worden die zij willen zijn, waarbij zij zich meer bewust zijn van hun ontwerphouding, ontwerpqualiteiten en van het feit dat ze als ontwerper deel zijn van een bredere sociale context.

Met betrekking tot het programma:

Het panel vond dat de opleiding zich moest bezinnen op de wijze waarop zij de relatie tussen theorie en praktijk zag en hoe dit verband hield met de ontwikkeling van reflectie en maatschappelijk bewustzijn. De opleiding had de doelen nog onvoldoende vertaald naar het programma op alle niveaus. Studenten wisten weliswaar goed wat van hen verwacht werd, maar een en ander moest explicieter, ook in de feedback die studenten kregen. De samenhang in het programma mocht nadrukkelijker. Belangrijk was dat de opleiding de bekendheid met het didactisch concept vergrootte.

- De opleiding heeft de samenhang in het programma verbeterd door leerlijnen aan te brengen waardoor het ook beter als gestructureerd en didactisch overwogen leerplan was te communiceren. Tevens heeft de opleiding modulebeschrijvingen aangepast. Bij Theatre Design hangt het programma ook samen met de ontwikkeling van competenties binnen het theaterdomein.
- Met name in de integrale leerlijn heeft de integratie van theorie en praktijk vorm gekregen in verschillende ontwerp opdrachten. De studenten leren daarbij (artistiek) onderzoek als integraal onderdeel van hun ontwerpproces te zien en worden zich bewust hoe zij dat doen. De studenten leren te communiceren over de manier waarop het onderzoeksproces vorm krijgt, over de methodieken die zij inzetten om tot ideevorming te komen en hoe zij inzicht kunnen krijgen in de context en zo tot referenties, reflecties en standpunten komen.
- Daarnaast is theorieonderwijs bij BKV en KMT expliciet in de modules 'Cultuurstudies' en 'Theorie' opgenomen. Bij Theatre Design betreft dit de modules 'Theatergeschiedenis', 'Dramaturgie', 'Beelddramaturgie', en 'Cultuurfilosofie'. In de verdiepende modules koppelt de opleiding deze theorie aan de ontwerp- en maakpraktijk.

Met betrekking tot de organisatie:

Het panel kreeg een onvoldoende helder beeld van de inhoudelijke aansturing van de afstudeerrichtingen in schools en faculteiten, waardoor het panel moeilijk kon zien dat de opleiding in staat was het gevaar van inhoudelijke versnippering tegen te gaan of de nodige ingrepen kon doen om interdisciplinariteit te bevorderen en de maatschappelijke context van het ontwerpen in opleiding te vergroten.

- De belangrijkste organisatorische ingreep direct na de visitatie in 2007 was de inrichting van een School of Design in de Faculteit BKV. Deze School werd aangestuurd door een hoofd, die samen met hoofddocenten voor elke afstudeerrichting verantwoordelijk was voor het onderwijs- en het verbeterbeleid. Ook kreeg de Faculteit BKV één tutoraat en één bureau onderwijs.
In 2012 heeft de Faculteit KMT dezelfde organisatiestructuur ingericht.
In de Faculteit Theater zijn alle afstudeerrichtingen ondergebracht bij het hoofd bacheloronderwijs Theater. Zij leidt het team van hoofddocenten.
De hoofden van de aldus ontstane drie locaties waar de opleiding Design wordt aangeboden, ontmoeten elkaar regelmatig.
Deze organisatorische ingrepen hebben geleid tot een meer gedeelde onderwijsvisie en het werken met leerlijnen. Ook de mate van interdisciplinaire samenwerking is hiermee vergroot.

In onderstaand rapport beschrijft het auditteam zijn bevindingen met betrekking tot de hierboven genoemde punten.

4. OORDELEN OP NIVEAU VAN DE STANDAARDEN

Beoogde eindkwalificaties

Standaard 1: De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau (bachelor–master) en oriëntatie (hbo–wo) binnen het Nederlands kwalificatieraamwerk. Zij sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

Bevindingen

De opleiding is sinds 2002 gerelateerd aan het landelijk opleidingsprofiel Vormgeving. Bij de totstandkoming van dit landelijk opleidingsprofiel is expliciet rekening gehouden met de algemene kwalificaties op bachelorniveau en de Dublin descriptoren.

De opleiding Vormgeving kent drie uitstroomprofielen: visuele communicatie, product ontwerp en ruimtelijke ontwerp.

De landelijk vastgestelde opleidingskwalificaties, in de vorm van competenties en gedragsindicatoren, zijn geformuleerd per uitstroomprofiel, maar komen in de kern sterk overeen. Verschillen zijn er alleen op het gebied van specifieke kennis en technieken die nodig zijn om visuele communicatie, product- of ruimtelijke ontwerpen te maken. De opleidingskwalificaties zijn vanuit dezelfde zeven competenties geformuleerd:

- creërend vermogen;
- het vermogen tot kritische reflectie;
- het vermogen tot groei en vernieuwing;
- organiserend vermogen;
- communicatief vermogen;
- omgevingsgerichtheid;
- het vermogen tot samenwerken.

(Zie voor de uitwerking van de competenties bijlage II.)

Onder regie van het Overleg Beeldende Kunst, het adviesorgaan richting het sectoraal adviescollege kunstonderwijs van de HBO-Raad, werken de kunstacademies momenteel aan de actualisering van het landelijk opleidingsprofiel. Daarbij nemen zij belangrijke ontwikkelingen in de beroepspraktijk en actuele thema's zoals onderzoek, ondernemerschap, autonomie, interdisciplinariteit, internationalisering, technologie en de body of knowledge mee.

Vooralsnog blijkt uit dit traject geen noodzaak om de zeven hierboven vermelde competenties zelf anders te benoemen of uit te breiden.

Eigen profilering HKU Design: vakbekwaam en onderzoekend

De opleiding stelt zich ten doel studenten op te leiden tot kritische reflectieve ontwerpers met ondernemende en onderzoekende kwaliteiten voor een hybride beroepspraktijk. In deze beroepspraktijk gaat het meer en meer om nieuwe verbindingen en nieuwe toepassingen. De opleiding legt daarbij nadrukkelijk het accent op de competenties 'creërend vermogen', 'omgevingsgerichtheid' en 'kritische reflectie' en de samenhang daartussen.

Dit profiel wordt door alle tien de afstudeerrichtingen van de opleiding Design gedeeld.

De opleiding baseert het programma, het onderzoek, de begeleiding en de projecten op de volgende vier pijlers:

- *vakbekwaam* – de ontwerper en zijn signatuur. De opleiding stimuleert de studenten tot het ontwikkelen van een eigen signatuur in benadering van ontwerpvragestukken en het maakproces. Ze mogen de maker worden die ze willen zijn.

Zij moeten daarvoor beschikken over een solide ambachtelijke basis wat betreft de technische en artistieke mores van de eigen discipline;

- *onderzoekend* - de onderzoekende ontwerper, die beeldend, theoretisch, contextueel en reflectief onderzoekt. De studenten moeten via beeldend onderzoek een eigen signatuur en handschrift ontwikkelen en moeten via theoretisch onderzoek een standpunt innemen vanuit inzicht in het vakgebied en het actuele discours. User-centered design, service design en social design vormen inspirerende kaders bij het contextueel onderzoek en reiken studenten methodieken aan. In het reflectief onderzoek moeten de studenten het proces van ontwerpen doorgronden en/of een creatief proces ontwerpen;
- *ondernemend* - een sterk ondernemende houding. De studenten werken o.a. in projecten aan realistische ontwerpprocessen uit het (creatieve) werkveld en moeten vanaf de eerste dag in de opleiding netwerken, 'erop af gaan' en zich presenteren;
- *interdisciplinair* - de studenten moeten - nu grenzen tussen traditionele disciplines steeds meer vervagen en in elkaar overgaan - gebruik maken van elkaars technieken, media en benadering van ontwerpvragestukken.

(Zie voor de nadere uitwerking in het programma standaard 2 en 3.)

Tijdens de audit is uitgebreid gesproken met de verschillende afgevaardigden vanuit de afstudeerrichtingen over de visie van de opleiding op de ontwerper die zij wil opleiden en de manier waarop zij de studenten daarin begeleidt en beoordeelt. Wordt de student een artistieke, vakmatige werker of juist een ontwerper die opereert in een grote contextuele omgeving. Het is het auditteam gebleken dat de opleiding daar nog niet helemaal uit is. (Zie hierover meer onder standaard 2.)

International dimensie

De opleiding houdt zich onder andere door het bezoeken van internationale congressen, door actieve deelname aan internationale netwerken (o.a. European League of Institutes of the Arts (ELIA⁹), the International Association of Universities and Colleges of Art, Design and Media CUMULUS en het netwerk van internationale scenografieopleidingen), door deelname aan internationale projecten (o.a. het project SHARED PLACE vanuit de PQ15 - Quidriennale in Praag) en door internationale uitwisseling van studenten en docenten, goed op de hoogte van de eisen die het internationale werkveld stelt. Zo was de opleiding binnen ELIA betrokken bij het opstellen van richtlijnen voor het vaststellen van opleidingsdoelen en niveauprofielen, waaruit de zogenoemde Tuning-documenten voor de verschillende kunstdisciplines zijn ontwikkeld.

De opleiding zorgt ervoor dat zij met haar eindkwalificaties en het programma aansluit op de internationale eisen. (Zie voor het programma verder standaard 2.)

Contacten met vakgenoten en het werkveld

Het auditteam heeft geconstateerd, dat de opleiding op diverse manieren contact onderhoudt met vakgenoten en het werkveld. Dit doet zij o.a. als volgt:

- de opleiding werkt nationaal met vakgenoten samen in het Overleg Beeldende Kunst (OBK), het adviesorgaan richting het sectoraal adviescollege kunstonderwijs van de HBO-Raad. De sectorinstituten organiseren regelmatig conferenties waarin belangrijke ontwikkelingen in het beroepenveld worden geanalyseerd. (Zie ook hierboven.);
- de opleiding neemt op internationaal niveau deel aan netwerken, zoals ELIA, CUMULUS en het netwerk voor scenografieopleidingen en aan internationale projecten;
- de opleiding heeft regelmatig overleg met de vertegenwoordiging voor Design in de Raden van Advies van de verschillende faculteiten;
- de opleiding heeft regelmatig contact met collega's uit het beroepenveld via stages en projecten en bij bijvoorbeeld exposities en eindexamenpresentaties;

---

⁹ ELIA: een netwerk van Europese instellingen voor hoger kunstonderwijs

- docenten, gastdocenten en gastsprekers zijn afkomstig uit het (nationale/internationale) designwerkveld en zorgen ervoor dat de opleiding/afstudeerrichting op de hoogte blijft van actuele eisen aan deze beroepsgroep

Weging en Oordeel: goed

De opleiding heeft haar eigen competenties aantoonbaar gerelateerd aan de landelijke vastgestelde eindkwalificaties. De opleiding stelt zich een duidelijk doel: opleiden tot kritische reflectieve ontwerpers met ondernemende en onderzoekende kwaliteiten voor een hybride beroepspraktijk. De student mag daarbij 'de maker worden die hij wil zijn'. Dit profiel wordt door alle tien de afstudeerrichtingen van de opleiding Design gedeeld.

Het auditteam is positief over het feit, dat de opleiding over de competenties regelmatig contact onderhoudt met nationale en internationale vakgenoten en vertegenwoordigers vanuit het werkveld en actief participeert in internationale netwerken, opdat de opleidingscompetenties nauw aansluiten bij de actuele eisen/wensen in het (internationale) werkveld.

Het auditteam is van oordeel dat de opleiding voor deze standaard een 'goed' verdient.

Programma

Standaard 2: De oriëntatie van het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de beroepspraktijk.

Toelichting NVAO: Het programma heeft aantoonbare verbanden met actuele ontwikkelingen in het beroepenveld en het vakgebied.

Bevindingen

Het auditteam heeft geconstateerd, dat de opleiding met haar onderscheiden afstudeerrichtingen op verschillende manieren aansluiting zoekt met het actuele werkveld en de studenten vaardigheden bijbrengt die zij nodig hebben om te kunnen functioneren in die beroepspraktijk. Dit doet zij onder andere in de vorm van aan de beroepspraktijk ontleende (project)opdrachten, stages en door studenten interdisciplinair/multidisciplinair te laten samenwerken en hen te laten reflecteren en onderzoek te laten doen. (Zie over deze aspecten verder onder de verschillende kopjes.)

De opleiding zet gastdocenten in, waardoor de studenten direct in contact komen met het actuele beroepenveld en kunnen ontdekken wat voor ontwerper ze zelf willen zijn. De inzet van gastdocenten verschilt wel per afstudeerrichting. Zo krijgen studenten van Spatial Design veel les van gastdocenten binnen projecten, waarbij studenten opdrachten moeten uitwerken. De vaste docenten bewaken de totale ontwikkeling van de student tijdens de werkschouwen. "Het vraagt van jou als student wel veel 'zelfstandigheid' om jezelf te blijven ontwikkelen", aldus één van de studenten die het auditteam sprak. Hij was hierover overigens niet negatief, want de docenten van de afstudeerrichting zorgen inmiddels voor de briefing aan de gastdocenten, zodat deze gastdocenten ook weten aan welke competenties de studenten moeten werken.

Het auditteam heeft geconstateerd, dat de programma's van de verschillende afstudeerrichtingen inspelen op behoeften van studenten en het werkveld. Zo zijn enige jaren geleden de afstudeerrichtingen 3D en Industrial Design samengevoegd tot de brede richting Product Design en is Spatial Design aan het veranderen naar een brede richting, waarin de student zich o.a. kan ontwikkelen richting Urban òf Interior Design.

Projecten

Vanaf het eerste studiejaar kennen de programma's van de afstudeerrichtingen projecten, die studenten binnen- en buitenschools uitvoeren. De opdrachten worden geacquireerd en geformuleerd door projectbureaus, lectoraten en onderzoeksprogramma's op de verschillende faculteiten. De projectenportefeuille wordt ieder semester opnieuw samengesteld op basis van ontwikkelingen in de samenleving en het werkveld.

Bij Theatre Design leert de student te werken als onderdeel van een artistiek team, zowel in (monodisciplinaire) groepsprojecten als in (realistische) interdisciplinaire projecten. Bij Spatial Design kiezen studenten vanaf jaar 1 uit een aanbod van opdrachten voor projecten met een interieur- of een architectuurvraagstuk of projecten met een meer landschaps- of stedelijke-ontwerpopgave.

In de projecten van het derde en/of vierde studiejaar werkt een ontwerpteam of individuele student een semester lang aan een ontwerp-vraagstuk van een reële opdrachtgever, waarbij het resultaat bruikbaar is voor deze opdrachtgever, de discipline of in de maatschappelijke context. Gerelateerd aan deze ontwerp-opdracht werken de studenten van de afstudeerrichtingen van de Faculteit KMT aan een onderzoekspaper.

Studenten krijgen in het derdejaarsproject ook de ruimte eigen keuzen te volgen en te differentiëren. Zo kunnen studenten van Product Design en Illustration kiezen voor een bepaalde benaderingswijze en methodiek vanuit de discipline.

De docenten faciliteren en bewaken het ontwerp- een leerproces van het project, het projectteam en de studenten.

Stage

Naast de projecten kennen alle richtingen een stageperiode, die veelal in het derde studiejaar plaatsvindt. Alleen bij Theatre Design lopen de studenten in het vierde studiejaar stage.

Tijdens deze stage – die de student kiest op basis van zijn persoonlijke leerdoelen en ontwikkeling als ontwerper - werkt de student aan opdrachten in een reële professionele werkomgeving.

Tijdens de stage kunnen de studenten bij een daarvoor aangewezen docent op de opleiding terecht voor vragen. Daarnaast zijn er stage-terugkomdagen.

De verschillende afstudeerrichtingen van de opleiding experimenteren momenteel met meer eigentijdse vormen van stagebegeleiding zoals netwerk- en intervisiebijeenkomsten.

De student rond de stage af met een stageverslag, dat wordt beoordeeld door de begeleidende docent.

Interdisciplinariteit/multidisciplinariteit

Alle studenten werken in het eerste semester van het vierde studiejaar in een interdisciplinair project aan ontwerp vraagstukken uit de discipline of de maatschappelijke context. Het ontwerp vraagstuk wordt ingebracht door (een) reële opdrachtgever(s).

In het project wordt gewerkt aan vernieuwende, innovatieve oplossingen van maatschappelijke vraagstukken of vraagstukken die spelen in of tussen disciplines. Daarbij werken de studenten van de verschillende afstudeerrichtingen van de opleiding Design niet alleen met elkaar samen, maar ook met studenten van andere opleidingen en faculteiten.

De samenwerkingsverbanden kennen verschillende vormen, zoals projectteams, productiehuizen of netwerken.

Studenten werken met elkaar en samen met de opdrachtgever aan de opdrachtbepaling, opdrachtverheldering en het uitvoeren van de opdracht.

Ook experimenteert de opleiding met verschillende werkwijzen in het benaderen van ontwerp vraagstukken. Studenten zitten lang niet altijd in de rol van de maker van het product. Steeds vaker werken zij mee aan een idee, een dienst of een concept.

Een voorbeeld van een multidisciplinair project was de samenwerking tussen de Faculteit BKV, Vitens (water), ouderen, bibliotheek en het adviesbureau Seinpost, waarin studenten de opdracht kregen om samen met genoemde partijen iets te maken voor de leeglopende wijken. Een ander voorbeeld was het project voor NS, waarin studenten zelfstandig 3 à 4 maanden fulltime konden werken aan i) het bedenken hoe de NS 55+, zakenlieden en families vaker in de daluren kan laten reizen en ii) hoe passagiers in de trein gebruik kunnen maken van hun mobiele telefoon zonder dat ze medereizigers storen én zichzelf ook ongestoord wanen om een goed gesprek te voeren. Voor deze vragen hebben de studenten samen oplossingen bedacht en producten ontworpen.

Binnen de Faculteit Theater werken de studenten van Theatre Design ook regelmatig samen met de studenten van de andere theateropleidingen.

De studenten die het auditteam sprak, waren tevreden over de interdisciplinaire projecten. Ze leerden kijken in andermans richting/discipline en leerden samen te werken. Ze leerden ook van elkaar. Zo werkten ze bijvoorbeeld samen met studenten van de opleiding Kunst & Economie, die heel anders worden opgeleid en veel meer leren over management.

Eén van de alumni noemde in dezen ook het voordeel van het elkaar over en weer leren kennen in deze interdisciplinaire en interfacultaire projecten voor later. Zo werkt hij nu nog steeds samen met een audio-componist met wie hij in het tweede studiejaar al in een project had samengewerkt.

De opleiding meldde dat veel oud-studenten hetzelfde doen en elkaar na het afstuderen weer opzoeken en over disciplines heen gaan samenwerken.

Ook de vertegenwoordigers van het werkveld waren te spreken over de interfacultaire projecten. Ze hoopten dat de vorming van de 'schools' het multidisciplinair werken nog verder zal bevorderen, zodat het contact dat het werkveld nu heeft met individuele afstudeerrichtingen wordt uitgebreid/verbreed.

Ondernemerschap

Een van de vier pijlers van de opleiding is 'ondernemend' zijn. De afstudeerrichtingen van de opleiding besteden in het programma op verschillende manieren aandacht aan dit 'ondernemen/ondernemerschap', zowel in aparte modules (bijvoorbeeld 'ZKB' binnen BKV en 'Broodnodig en 'Ondernemerslab' binnen KMT) en projectopdrachten, als in de individuele gesprekken die de docent voert met de student over zijn werk als ontwerper. De opleiding is voornemens de zakelijke kant van de beroepspraktijk in het gehele curriculum te herzien. Ze wil op basis van best-practices een meer gezamenlijk programma ontwikkelen.

De alumni en vertegenwoordigers vanuit het werkveld benadrukten het belang van het kennisnemen van de zakelijke kant van het beroep. Dat misten zij in de opleiding. De meeste afgestudeerden worden ZZP'er en in de praktijk blijkt dat zij met name de financiële kant lastig vinden.

Eén van de alumni merkte op dat er wel verschil is tussen ondernemerschap en ondernemend zijn. Hij achtte zichzelf vooral ondernemend. Eén van de werkveldvertegenwoordigers haakte hierop in en merkte op dat het vooral belangrijk is dat de studenten leren de wegen te vinden hoe zij aan de benodigde informatie kunnen komen. De opleiding zou vooral daaraan aandacht moeten besteden. In een standaard pakket 'ondernemen' zag zij minder heil, daar zo'n pakket lang niet altijd past bij de specifieke vraag van een creatieve onderneming.

Het auditteam beveelt de opleiding aan dit bij de herziening van het curriculum mee te nemen.

Presenteren en reflecteren

Tijdens de audit is uitgebreid stilgestaan bij het (kunnen) presenteren, daar de afstudeerders die het auditteam zag tijdens de eindexamens deze vaardigheid niet allemaal goed beheersten. Het auditteam zag daarin ook verschil tussen de eindexameneisen bij de afstudeerrichtingen: in een aantal richtingen telde de presentatie zwaar mee in het eindoordeel, bij andere richtingen minder zwaar.

De docenten van de verschillende afstudeerrichtingen meldden desgevraagd, dat er in de programma's wel aandacht is voor reflecteren en presenteren. Zo krijgen studenten bij Audio Visuele Media in het 2^e en 4^e jaar pitch-lessen en moeten zij voor een groep docenten een pitch geven. Bij Spatial Design oefenen de studenten hoe zij een verhaal moeten houden en is er een communicatietrainer bij de werkschouw aanwezig. De studenten moeten kunnen verwoorden welke keuzes zij maken bij het omzetten van hun ontwerp van 2D naar 3D. Bij Theatre Design en Fashion is het fysiek presenteren een aspect waar aandacht aan wordt besteed. In elke werkschouw moeten studenten bij Fashion onder woorden brengen wat ze met de collectie willen. De modeshow is een onderdeel van de eindbeoordeling.

De opleiding merkte hierbij op dat studenten wel ruimte krijgen zichzelf te zijn. Ook een verlegen student moet zijn verhaal mogen doen en moet niet langs een meetlat van een 'flitsende' presentatie worden gelegd. Sommige studenten zullen moeite blijven houden met het zichzelf presenteren, wat je hen ook leert, aldus één van de docenten.

In de theorielessen is er aandacht voor reflecteren en leren studenten het eigen werkproces en product onder woorden te brengen. Zo moeten de studenten bij Theatre Design bijvoorbeeld naar aanleiding van een 3e jaars project vragen beantwoorden over de methoden die zij gebruikten.

Ook krijgen de studenten sollicitatietraining en werken ze in de lessen aan argumentatie-skills. Het auditteam geeft de opleiding mee aan het presenteren in alle afstudeerrichtingen specifieke aandacht te besteden.

Onderzoek

Eén van de andere vier pijlers van de opleiding is, dat zij onderzoekende ontwerpers wil opleiden. Het ontwikkelen van een onderzoekende houding en het doen van onderzoek vormen daarom bestanddelen van de opleiding.

Hoofddocenten hebben de afgelopen periode geïnvesteerd in het koppelen van onderzoek aan vaklessen en theorie. Dit vindt onder andere zijn weerslag in de researchlijn, die de opleiding heeft ontwikkeld, heeft geïmplementeerd en nog verder implementeert in samenhang met het aanbod van theorie, waaronder Cultuurstudies.

In het afstudeerproject in het vierde jaar komen praktijk, theorie en research samen.

Studenten Theatre Design worden gedurende het laatste semester op onderzoeksstrategieën begeleid en moeten hun (beeldend) onderzoek tot slot in een zelfgekozen vorm presenteren, waarin reflectie en artistieke praktijk samenkomen.

Studenten van de Faculteit BKV schrijven in deze fase als voorbereiding op het afstudeerwerk, een onderzoeksverslag.

BKV heeft in de uitvoering van dit onderzoek met ingang van 2012-2013 verandering aangebracht, omdat studenten in het verleden vooral een theoretisch werkstuk schreven dat veelal losstond van hun ontwerp. Studenten definiëren nu vanuit hun eigen fascinatie een probleemstelling en ontwerpogave. Gaandeweg het jaar komen de studenten tot een ontwerp – een vertaling van idee naar beeld - en tot een rapportage waarin zij communiceren over het ontwerpproces. Artistiek onderzoek loopt als een rode draad door dit studiejaar.

Het auditteam constateert op basis van de onderzoeksverslagen van eindexamenkandidaten, dat er tussen maar ook binnen de afstudeerrichtingen flinke verschillen zitten tussen wat studenten opleveren in omvang, in presentatie en diepgang. Het auditteam adviseert de afstudeerrichtingen hier gezamenlijk naar te kijken. (Zie hierover ook standaard 16.)

De afstudeerrichtingen werken in het kader van onderzoek in meerdere of mindere mate samen met de verschillende lectoraten van de HKU.

Het lectoraat Design heeft een rol in de totstandkoming van researchmodules door alle leerjaren heen en draagt intensief bij aan het projectonderwijs in het vierde jaar.

De onderzoeksprogramma's van de Faculteit KMT dragen bij aan de acquisitie van onderwijsprojecten, maar articuleren ook in samenwerking met docenten kennis over ontwerpprocessen en narratief ontwerp. Deze kennis hebben de afstudeerrichtingen binnen KMT vertaald in de nieuwe module 'Ontwerpprocessen' en ondersteunende werkgroepen en colleges in het vierde jaar.

Ook het lectoraat Theatrale Maakprocessen draagt bij aan kennisarticulatie over ontwerpprocessen binnen theatervormgeving.

Internationale dimensie

Internationalisering binnen de opleiding uit zich onder meer in de aanwezigheid van buitenlandse (exchange) studenten en docenten, internationale samenwerking op het gebied van onderwijs, onderzoek en innovatie.

De opleiding kent geen modules in het kernprogramma waarbij alle studenten naar het buitenland gaan. Wel biedt de opleiding studenten de mogelijkheid deel te nemen aan internationale projecten of een studie in het buitenland te volgen of een internationale stage te lopen.

Daar waar studenten zelf met suggesties komen, controleert de opleiding de kwaliteit van het project, de studie- of de stageplek, alvorens daar studiepunten aan te koppelen.

De Faculteit BKV organiseert buitenlandse excursies, projectweken en bezoeken aan buitenlandse evenementen. Zo presenteerde HKU Design zich het afgelopen jaar voor de derde keer met enkele afstudeerrichtingen op de Salon de Mobile in Milaan.

Theater Design maakt zoals onder standaard 1 al is vermeld deel uit van het netwerk van internationale scenografieopleidingen wat het mogelijk maakt voor studenten deel te nemen aan de Quidriennale in Praag (PQ15), een wereldtentoonstelling waar studenten, professionals en architecten bij elkaar komen. Vanuit PQ15 participeert de Faculteit Theater in een groot Europees scenografisch project SHARED SPACE.

Visie van de opleiding op de ontwerper

Een belangrijk en herhaalde malen terugkomend onderwerp van gesprek in het kader van het programma was de keuze die de opleiding/ de afstudeerrichtingen al dan niet al heeft/hebben gemaakt voor het artistieke, vakmatige werk, het inspelen op wat de omgeving vraagt en het leren opereren in een grote contextuele omgeving.

Uit de gesprekken tijdens de audit is gebleken dat de opleiding hier nog niet helemaal uit is. Dat zag het auditteam ook terug in het afstudeerwerk van de studenten: studenten die meer autonoom werk maakten versus studenten die juist sterk met het proces bezig waren geweest. De opleiding meldde dat zij de studenten alle ruimte wil geven om een allrounder te worden of juist een specifieke maker. Zij stimuleert de studenten alle kwaliteiten die zij in zich hebben, eruit te laten komen en laat hen onderzoeken waar hun kansen liggen en wat zij nog kunnen toevoegen aan wat er al is.

De opleiding meldde dat ze wil opleiden voor de complexe wereld waarin de studenten terecht komen, maar dat ze nog nadenkt over wat die artistieke component dan moet zijn. Binnen de ene afstudeerrichting is men daarmee al verder dan binnen de andere.

Het auditteam beveelt de opleiding aan deze interne discussie nu snel af te ronden en een duidelijke visie voor de hele opleiding met al haar afstudeerrichtingen te formuleren. Dat is ook van belang voor het (kunnen) beoordelen van de student. (Zie standaard 16.)

Het auditteam geeft de opleiding nog mee ook te onderzoeken welke keuzen andere Designopleidingen - zoals de Design Academy en de TU/e - in dezen hebben gemaakt en te leren van ervaringen die deze opleidingen hebben opgedaan.

Weging en Oordeel: voldoende

Het auditteam heeft geconstateerd, dat de opleiding met haar onderscheiden afstudeerrichtingen op verschillende manieren aansluiting zoekt met het actuele werkveld en de studenten vaardigheden bijbrengt die zij nodig hebben om te kunnen functioneren in die beroepspraktijk. (Project)opdrachten, stages en de inzet van (gast)docenten die nog werkzaam zijn in de beroepspraktijk, vormen in dezen belangrijke elementen.

Aan het doen van onderzoek en de internationale oriëntatie besteden de afstudeerrichtingen voldoende aandacht, maar aan ondernemerschap/ondernemend zijn en presenteren zou de opleiding nog meer aandacht mogen besteden.

Met de herziening van de zakelijke kant is de opleiding bezig.

Het presenteren, dat in sommige afstudeerrichtingen wel en in andere richtingen minder zwaar meetelt in de beoordeling, zou in alle afstudeerrichtingen expliciet aandacht moeten krijgen.

Tot slot is het van groot belang, dat de opleiding de interne discussie over haar visie op de ontwerper die zij wil opleiden nu snel afrondt. Dat is ook van belang voor het (kunnen) beoordelen van de student.

Het auditteam komt tot het oordeel 'voldoende' voor deze standaard, daar zij de laatstgenoemde aandachtspunten zwaar weegt.

Standaard 3: De inhoud van het programma biedt de studenten de mogelijkheid de beoogde eindkwalificaties te bereiken.

Toelichting NVAO: De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Studenten volgen en samenhangend studieprogramma.

Bevindingen**Koppeling van de competenties aan het programma**

De opleiding heeft de huidige landelijke competenties uitgewerkt in doelen. Deze zijn gekoppeld aan de inhoud van de verschillende programma's van de afstudeerrichtingen. De doelstellingen zijn inzichtelijk gemaakt in competentiematrices. Jaarlijks evalueert de opleiding deze matrices. Daar waar nodig/gewenst brengt ze verbeteringen aan o.a. op basis van actuele ontwikkelingen in de creatieve industrie.

De competenties en doelen staan voor alle betrokkenen inzichtelijk beschreven in de modules.

De afgelopen jaren heeft de opleiding diverse acties ondernomen om te komen tot meer eenheid en een eenduidige operationalisering van de landelijke opleidingskwalificaties zonder de verschillende karakters van de disciplines/afstudeerrichtingen en de culturen van de werkvelden te negeren. Daaraan wil de opleiding in 2013-2014 een vervolg geven en aan de hand van het vernieuwde landelijke opleidingsprofiel één gemeenschappelijke, concrete set HKU Design-opleidingsdoelen formuleren.

Opzet en inhoud van het programma

Het programma bestaat uit een kernprogramma en een keuzedeel.

Het keuzeprogramma geeft de mogelijkheid verkennende, verdiepende of specialiserende kennis en vaardigheden te verwerven. Dit programma bestaat uit seminars, workshops, excursies en bij sommige afstudeerrichtingen uit individuele studieactiviteiten.

Het seminarprogramma wordt in samenspraak met docenten en studenten ingericht om in te kunnen spelen op wat studenten vanuit hun discipline of aanpalende disciplines vragen.

Ook lectoraten spelen een rol in de ontwikkeling van nieuwe educatieve settings voor seminaractiviteiten.

Seminars worden verzorgd door docenten, externe experts, maar ook door ouderejaars studenten.

Studenten kunnen kleuring geven aan hun ontwikkeling in stage, skillsblokken, projecten en hun afstudeerproject.

De opleiding heeft de programma's van de verschillende afstudeerrichtingen geordend aan de hand van vier leerlijnen en vier niveaus.

	Propedeuse verkennen	Jaar 2 verdiepen	Jaar 3 professionaliseren	Jaar 4 positioneren
Integrale opdrachten	ontwerp opdrachten en projecten, vakontwerpen concept & productie	individuele en groepsopdrachten en projecten	keuze project, groepsproject, interdisciplinair groepsproject	interdisciplinair groepsproject, afstudeerproject
Artistieke en technische vaardigheden	praktijk opdrachten beeldend, technische instructies en oefeningen	praktijk opdrachten beeldend, technische instructies en oefeningen en skillsblokken	technische instructies en oefeningen	
Theorie, methoden en analyse	Studium Generale, hoorcolleges, werkgroepen research/ ontwerp processen en maak processen, discussiegroepen en cultuurstudies	Studium Generale, hoorcolleges, werkgroepen research, discussiegroepen en cultuurstudies	research, cultuurstudies, paper	research, onderzoeksrapportage
Profiel in studie en werk	studiebegeleiding, werkschouw, pop, mid-year, end-year, presentatietechnieken, keuze programma werkveldoriëntatie en ondernemerschap	studiebegeleiding, werkschouw, mid-year, end-year, portfolio, stage & beroep, keuze programma werkveldoriëntatie en ondernemerschap	studiebegeleiding, werkschouwen en stage	Examens expositie ondernemen (zkb)

In het eerste studiejaar leren de studenten de basistechnieken, methoden en processen van de betreffende discipline/afstudeerrichting.

Bij Theatre Design spitst zich dat bijvoorbeeld toe op dramaturgie en materiaalonderzoek en op de disciplines zoals ruimtelijk ontwerp, kostuum, licht, geluid en beeldverhaal.

Binnen de Faculteit KMT is in het eerste jaar ruim aandacht voor het ontwerpen, de vormgevingsprincipes, de principes van beeldtaal en van bewegend beeld. Studenten werken met compositie, materiaalonderzoek, lijnvoering, perspectief, vorm en tegenvorm, contrast en kleur. Er komen ook dramaturgische en narratieve principes aan bod. Daar waar bij Audiovisuele Media (AVM) de voorkomende genres als live action film worden behandeld en bij Image & Media Technologie (IMT) bijvoorbeeld de mogelijke structuren van videoclip, richt Animatie zich meer op stijlfiguren als de metafoer, binaire oppositie, metonymie, vergelijking, grap en ironie.

Door middel van projecten passen studenten de kennis en vaardigheden toe in hun ontwerp. Daarnaast vergaren studenten kennis over onderwerpen als kunstgeschiedenis, cultuurgeschiedenis of theatergeschiedenis.

In de theoretische leerlijn wordt vooral gekeken naar wat er in de maatschappij gebeurt.

Al vanaf het eerste studiejaar organiseert de opleiding na elk half jaar een werkschouw, waarin een commissie van docenten het totale werk dat de student in een bepaalde periode heeft gemaakt integraal beoordeelt.

In het tweede studiejaar verdiepen studenten zich in specifieke onderwerpen, kennis, vaardigheden of rollen van hun discipline. Ze leren op gevorderd niveau de technieken, methoden en processen van hun vakgebied kennen en ontwikkelen.

Bij Theatre Design voeren de studenten bijvoorbeeld samen met studenten van de schrijfopleiding een videoproject uit en maken zij theater op locatie (Norg, Drenthe).

Op de Faculteit KMT krijgen studenten bijvoorbeeld in het eerste blok de ruimte om te kiezen uit zogenaamde skillsblokken, die zich richten op de verdieping van de artistieke en technische ontwikkeling van de student.

De projecten in het tweede jaar kennen een toenemende complexiteit in lengte en samenwerkingsprocessen. Daarnaast worden studenten voorbereid op de keuze van een geschikte stageplek.

In het derde studiejaar staat professionaliseren centraal. De belangrijkste modules in het derdejaars programma zijn de stage en het (groeps)project. Alleen bij Theatre Design is de stage in het vierde studiejaar geprogrammeerd.

Het laatste studiejaar staat positioneren ter voorbereiding op het toekomstig werkveld centraal. In het eerste semester werken de studenten aan een interdisciplinair project.

In het tweede semester staat het afstudeerproject geprogrammeerd, waarmee de studenten het werkveld betreden. Praktijk, theorie en onderzoek komen in deze fase van de opleiding bij elkaar.

Studenten van de faculteit BKV schrijven als voorbereiding op het afstudeerwerk, een onderzoeksverslag.

De opleiding wordt afgerond met een eindexamen en een expositie van het werk dat de student heeft gemaakt.

Het auditteam wenst met betrekking tot de inhoud van de programma's van de verschillende afstudeerrichtingen op te merken, dat de vrijheid die de studenten op dit moment krijgen, leidt tot een wel erg grote diversiteit in wat zij uiteindelijk laten zien/bereiken. De nog verder te verhelderen visie hierop van de opleiding moet ook leiden tot een nadere uitwerking van de doelstellingen en de inrichting van de programma's. Zoals al eerder gezegd, is de ene afstudeerrichting hiermee al verder dan de andere.

Tevredenheid studenten, alumni en werkveld over het programma

Uit de studenttevredenheidsonderzoeken en de gesprekken tijdens de audit, blijkt dat de studenten tevreden tot zeer tevreden zijn over de studie. Met name de werkschouw betitelden de studenten als waardevol: "het levert je wat op voor de volgende periode. Je weet waaraan je verder kunt werken en de docenten horen/zien ook van elkaar hoe de student zich heeft ontwikkeld in zijn eigen vak". Daarnaast noemden veel studenten de vrijheid die ze krijgen om de kant op te gaan die ze wilden. Veel basisopdrachten lieten een breedte toe in de uitwerking.

De drie alumni die het auditteam sprak waren tevreden over de studie. Al tijdens de opleiding werden zij gestimuleerd en geholpen naar 'buiten te gaan', contacten te leggen en zichzelf te presenteren. Eén van hen had tijdens zijn studie Image and Media Technology al een eigen bedrijf kunnen oprichten en is met dat team van 4 medestudenten na zijn afstuderen doorgegaan.

Door zijn contacten met mensen in Brazilië in het vierde studiejaar, timmert hij in dit land nog steeds aan de weg.

De vertegenwoordigers vanuit het werkveld, die het auditteam sprak merkten op dat het programma van de HKU voor elke student wat wils heeft. In de stages en projecten zien zij soms meer de onderzoekende, theoretische student en een andere keer weer meer de maker. De studenten zijn ook vrij zelfstandig. "Dat leert de opleiding hen en als je dat goed begeleidt, dan komen daar leuke dingen uit", aldus een van de aanwezige werkveldvertegenwoordigers.

Het auditteam begrijpt deze tevredenheid, maar zoals al hierboven opgemerkt leidt de gegeven vrijheid op dit moment tot een grote diversiteit.

Weging en Oordeel: voldoende

Het programma met het kern- en keuzedeel heeft een duidelijke opbouw met in de eerste twee jaren een focus op het verkennen en verdiepen van de technieken, methoden en processen behorend bij de afstudeerrichting/het vakgebied. Op basis hiervan kunnen de studenten zich in jaar 3 en 4 via de stage, (multidisciplinaire) projecten en het afstudeerproject ontwikkelen tot de ontwerper die zij willen zijn.

Omdat de nadere uitwerking van de doelstellingen en de inrichting van de programma's van de verschillende afstudeerrichtingen op basis van de visie nog afgerond moeten worden, komt het auditteam tot een oordeel 'voldoende' voor deze standaard,

Standaard 4: De vormgeving van het programma zet aan tot studeren en biedt studenten de mogelijkheid de beoogde eindkwalificaties te bereiken.

Toelichting NVAO: Het didactisch concept is in lijn met de beoogde eindkwalificaties en de werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Bevindingen

De opleiding heeft de volgende uitgangspunten geformuleerd voor het inrichten en uitvoeren van het onderwijs:

- leren door doen, door het experiment en door projectonderwijs;
- differentiëren vanuit een basis in de vakdiscipline;
- reflecteren op studie, werk en context als (aankomend) ontwerper;
- vanuit eigen talent de ontwerper worden die je wilt zijn (profileren);
- opleiden voor een (internationale) interdisciplinaire en hybride beroepspraktijk;
- werkplaats, studio- en labgericht onderwijs, met aandacht voor technieken - o.a. via skillsvakken - en met aandacht voor materiaal- en techniekonderzoek;
- integraal ontwerpen, onderzoeken en ondernemen.

Het auditteam heeft gezien dat al deze elementen in meerdere of mindere mate terugkomen in de lessen van de verschillende afstudeerrichtingen. Het auditteam zag hierbij nog wel verschillen tussen de richtingen in de uitwerking. (Zie voor de beschrijving van de uitgangspunten verder onder de standaarden 2 en 3.)

De verschillende werkvormen die de opleiding hanteert, zoals hoorcolleges, techniek- en skillstrainingen, experimenteren, ontwerpen, onderzoeken, reflecteren, intervisie, samenwerken, presenteren, (stage)verslagen en essays schrijven, zijn passend bij bovengenoemde uitgangspunten.

De studenten die het auditteam sprak waren tevreden over de vormgeving van het programma. 'Je begint heel breed en langzamerhand komt er steeds meer focus en artistieke ontwikkeling in je werk' zeiden ze. 'De docenten dagen je uit om je te verdiepen zodat je niet blijft hangen in steeds hetzelfde maken'. Zo moest een van de studenten bijvoorbeeld groter gaan werken. De studenten wisten ook duidelijk te verwoorden welke kant ze als vormgever op wilden, met andere woorden 'welke maker ze wilden worden/ zijn'. De een wilde een 'denkende onderzoeker' worden die anderen sturing kon geven, een ander wilde in een productiestudio aan het werk en daarnaast voor zichzelf animaties maken, weer een ander zag zichzelf als zelfstandig fotograaf aan de slag gaan. Een aantal studenten zag zichzelf vooral als ZZP'er. Zoals al onder standaard 3 vermeld, is het nu aan de opleiding om deze diversiteit onder de studenten verder te onderbouwen met haar visie hierop.

Weging en Oordeel: voldoende

De opleiding hanteert een aantal (didactische) uitgangspunten, zoals het leren door doen en experimenteren en het integraal ontwerpen en onderzoeken. De ontwerper worden die je wilt zijn, is een 'leit-motiv' in alle afstudeerrichtingen, maar behoeft zoals gezegd op dit moment nog nadere uitwerking.

Het auditteam heeft geconstateerd, dat alle uitgangspunten in meerdere of mindere mate terug zijn te vinden in de programma's van de onderscheiden afstudeerrichtingen. Er zijn hierin nog wel grote verschillen te zien per richting. Elk van de uitgangspunten draagt er in elk geval toe bij dat de studenten de beoogde eindkwalificaties op een voldoende niveau kunnen ontwikkelen.

Het auditteam komt dan ook tot het oordeel 'voldoende' voor deze standaard.

Standaard 5: Het programma sluit aan bij de kwalificaties van de instromende studenten.

Toelichting NVAO: De gehanteerde toelatingseisen zijn realistisch met het oog op de beoogde eindkwalificaties.

Bevindingen

Het auditteam heeft geconstateerd, dat de opleiding duidelijke instroomeisen stelt. Naast de wettelijke eisen hanteert de opleiding een toelatingsselectie. De opleiding onderzoekt daarbij de ontwikkelbaarheid van het talent. De opleiding selecteert de studenten via een toelatingsonderzoek, dat bestaat uit inzien van gemaakt werk en/of een toelatingsopdracht. Eventueel voert de opleiding een gesprek met de aspirant-kandidaat. Criteria voor de selectie zijn beeldend vermogen, artistieke sensibiliteit, reflectief vermogen en eventuele aanvullende criteria zoals ruimtelijk vermogen bij de afstudeerrichting Spatial Design. Voor studenten die niet beschikken over het noodzakelijke diploma bestaat de mogelijkheid een 18+/21+ toets af te leggen, waarin zij aantonen te voldoen aan de eisen genoemd in de Regeling aanvullende eisen hoger onderwijs en kunstonderwijs 2007 en beschikken over (minimaal) HAVO-5 niveau.

De HKU biedt ook basisopleidingen Beeldende Kunst en Vormgeving, basisopleiding Plus, Theater en Pixel Palace aan. Deze basisopleidingen maken aspirant-studenten bewuster van het vak waar ze voor gaan kiezen en bereiden hen voor op het toelatingsexamen voor de propedeuse.

Het auditteam acht dit een sterk onderdeel van de opleiding Design, daar al voorafgaand aan de inschrijving duidelijk is of de student de potentie heeft zich te ontwikkelen tot vormgever. Tijdens de audit sprak het auditteam diverse studenten die via zo'n vooropleiding waren binnengekomen. De vooropleidingen werpen duidelijk hun vruchten af.

Al tijdens de toelating kiezen de studenten voor een specifieke afstudeerrichting. Na toelating tot deze afstudeerrichting, specialiseren ze zich vanaf de eerste dag in de kennis en vaardigheden van het specifieke domein.

Het auditteam sprak ook verschillende studenten die vanaf het mbo kwamen. Zij merkten een flink verschil. Ze moesten wennen aan het feit, dat ze hun eigen identiteit moesten bepalen. Op het mbo werd hen vooral verteld wat ze moesten doen. De theorie vonden ze 'te doen', maar ze moesten vanaf de eerste dag wel hard studeren. De stof kende wel een geleidelijke opbouw in moeilijkheidsgraad.

Tijdens de audit is expliciet aandacht besteed aan de instroom van internationale studenten. Het auditteam acht dit een heel belangrijk aandachtspunt. De informatievoorziening vooraf en tijdens de studie aan deze studenten blijkt niet altijd goed te verlopen. Een exchange-student die het auditteam in het open spreekuur trof, voelde zich erg 'verloren'.

De opleiding meldde desgevraagd, dat binnen de Faculteit BKV in principe de medewerker Internationalisering de internationale (exchange)studenten opvang.

De internationale studenten krijgen het eerste jaar theorieles en individuele vakken in het Engels en krijgen één jaar de tijd om zich het Nederlands eigen te maken. Daarna zijn lessen alleen in het Nederlands.

De studenten die het auditteam sprak meldden, dat er verschil is tussen docenten bij het lesgeven aan de internationale studenten. Sommige docenten geven de hele les in het Engels, anderen nemen de studenten apart na de les. Dan valt een enkele studenten er 'wat naast'.

Het gebeurt ook dat de Nederlandse studenten vertalen. Soms kiezen ze ervoor één van hen achter in de klas te laten zitten naast de internationale student(en) en alles wat de docent zegt, te vertalen.

Het auditteam is van oordeel, dat de docenten ervoor verantwoordelijk zijn dat de internationale studenten dezelfde informatie krijgen als de Nederlandse studenten. Mocht het zo zijn, dat de docenten het Engels onvoldoende beheersen om de hele les in het Engels te geven, dan is dit zeker een punt waar het management van de opleiding aandacht aan moet besteden.

Het auditteam acht het essentieel dat de opleiding op korte termijn op bovengenoemd punten maatregelen treft. Dit geldt overigens niet voor alle afstudeerrichtingen. De drie richtingen van de Faculteit KMT nemen bijvoorbeeld geen buitenlandse studenten aan.

Weging en Oordeel: voldoende

De opleiding hanteert bij de aanname van de Nederlandse studenten een zorgvuldige selectiemethode, waarmee ze ervoor zorgt dat alleen kandidaten die in potentie geschikt zijn de opleiding succesvol af te ronden, mogen instromen. Het voortraject is een mooie manier om al eerder te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn van studenten.

De informatievoorziening aan en de toelating van internationale studenten en hun aansluiting op het programma, behoeft evenwel nog expliciete aandacht van de opleiding.

Omdat het auditteam de informatievoorziening aan en de toelating en aansluiting van de internationale studenten zwaar vindt wegen, komt het mede gelet op de ambities van de opleiding tot een oordeel 'voldoende' voor deze standaard.

Standaard 6: Het programma is studeerbaar.

Toelichting NVAO: Factoren die betrekking hebben op het programma en die de studievoortgang belemmeren, worden zoveel mogelijk weggelaten. Studenten met een functiebeperking krijgen bovendien op dit aspect extra studieloopbaanbegeleiding.

Bevindingen

Het programma is studeerbaar met een forse studielast. De studenten die het auditteam sprak, besteedden naast de lessen ook vaak 's avonds nog tijd aan hun studie en komen soms aan 60 uur per week. "En het proces gaat nog door in je hoofd als je niet aan het werk bent", zei één van de studenten.

Vooraf in het eerste studiejaar krijgen de studenten veel verschillende opdrachten van de verschillende docenten; zo leren ze alle technieken. De studenten waren daarover overigens niet negatief. 'Het voelt als een toolbox', zeiden ze. Ze zagen ook dat docenten met elkaar afstemden. Zo kreeg de student Theatre Design bijvoorbeeld opdrachten rondom een zelfde theaterstuk.

De opleiding monitort op verschillende manieren de studeerbaarheid van het programma. Allereerst door de inzet van tutores in alle studiejaar, die met groepen en individuele studenten gesprekken voeren over de studievoortgang. Met de studenten die vastlopen, ontwikkelt de tutor in samenspraak een 'eigen lesprogramma'. (Zie verder standaard 12). De (vak)docenten bewaken de studievoortgang in de (één-op-één) leergesprekken met de studenten over hun werk en de eigen keuzes die ze daarin (willen) maken. De rol van de docenten wijzigt hierbij geleidelijk van 'docent' naar 'begeleider' en 'coach'. Tevens komt de ontwikkeling/voortgang van de student aan de orde in de nabespreking van de docenten van de werkschouwen. Studenten stellen naar aanleiding van deze werkschouwen hun persoonlijk ontwikkelplan bij en/of scherpen dit aan.

De opleiding let scherp op de ontwikkeling van de studenten en zorgt ervoor dat studenten die toch niet blijken te beschikken over de benodigde capaciteiten en kwaliteiten tijdig stoppen met de studie. Het propedeutische examen werkt daarom selecterend. Studenten die met ingang van september 2013 minder dan 52 EC hebben behaald, krijgen een Bindend Negatief Studietoelichtingsadvies.

Daarnaast zet de opleiding de komende jaren in op versterking van de voorttrajecten en (nog) betere werving, selectie en intensieve begeleiding door de tutor in de propedeutische, zodat het rendement in de propedeutische hoger wordt. De afstudeerrichting Spatial Design startte in 2013-2014 met een pilot om de toelatingsprocedure en -criteria te herzien.

De studenten die het auditteam sprak, meldden dat studenten die niet open staan voor kritische reflectie en het steeds opnieuw beschouwen van het eigen werkproces, die het onderzoeken overslaan en direct gaan 'maken' en de studenten die niet veel tijd willen steken in de opleiding, afvallen.

Het tijdig registreren van de studievoortgang in het digitale studentvolgsysteem Osiris is nog een verbeterpunt, zo blijkt uit evaluaties onder studenten en alumni. Het management van de opleiding heeft samen met de examencommissie strengere eisen aan de docenten gesteld met betrekking tot dit aspect.

Studenten met een functiebeperking

De HKU heeft haar beleid duidelijk vastgelegd in het 'Beleidsplan studeren met een functiebeperking' en heeft op dit terrein voor alle faculteiten protocollen ontwikkeld. Het Studenten Service Centrum van de HKU monitort de effectiviteit van het protocol en hoe het bijdraagt aan het functioneren van de studenten met een functiebeperking. Het centrum zorgt ervoor dat deze studenten - indien nodig - een op hun problemen en mogelijkheden afgestemde benadering ontvangen.

De studenten die het auditteam sprak bij de verschillende audits bij de HKU – de docentopleiding, Fine Arts en Design - waren tevreden over de extra aandacht/begeleiding en faciliteiten die zij kregen vanuit hun opleiding.

Weging en Oordeel: voldoende

De opleiding zorgt ervoor dat het programma studeerbaar is en heeft voldoende oog voor de grote werkdruk van de studenten. Onder andere door de begeleiding van de studenten en het in teamverband volgen van de studievoortgang, zorgen de docenten ervoor dat belemmeringen in de studievoortgang zoveel mogelijk worden weggenomen.

De opleiding verdient voor deze standaard daarom zeker een 'voldoende'.

Standaard 7: De opleiding voldoet aan de wettelijke eis m.b.t. omvang en duur van het programma.

Toelichting NVAO: hbo bachelor: 240 ec's. / master: (in beginsel minimaal) 60 ec's

wo bachelor: (: in beginsel minimaal) 180 ec's / master: (in beginsel minimaal) 60 ec's

Bevindingen

Het auditteam heeft geconstateerd, dat de opleiding een programma aanbiedt van 240 studiepunten. Daarmee voldoet de opleiding aan de wettelijke eis.

Weging en Oordeel: voldaan

Personeel

Standaard 8: De opleiding beschikt over een doeltreffend personeelsbeleid

Toelichting NVAO: Het personeelsbeleid voorziet in de voor de realisatie van het programma benodigde kwalificaties, scholing, boordeling en omvang van het personeel.

Bevindingen

Het auditteam heeft geconstateerd, dat de opleiding een duidelijk personeelsbeleid voert. De opleiding werkt met een kernteam van vaste mensen bestaande uit hoofddocenten, lectoren, vak- en theorie docenten, tutoren, werkplaatsassistenten, onderwijscoördinatoren, medewerkers projectbureau en medewerkers van andere ondersteunende en organisatorische diensten.

Daarnaast zet de opleiding regelmatig (gast)docenten in voor lezingen, seminars, voor bijzondere projecten of begeleiding van integrale ontwerp opdrachten.

De opleiding streeft conform het beleid van de HKU naar een groter aantal docenten met een groter aanstelling, om de verbinding met de opleiding te verstevigen.

In de samenstelling van de teams streeft de opleiding naar een zinvolle verhouding in competenties.

De opleiding zet (gast)docenten in die hun wortels hebben in de beroepspraktijk, deze praktijk op een eigen manier meebrengen naar de opleiding en studenten in actueel vakjargon vanuit hun eigen discipline leren reflecteren over ontwerp vraagstukken.

Bij aanname van nieuwe docenten zoekt de opleiding naar kandidaten die op de een of andere manier hebben gepresteerd in het werkveld, nog volop meedraaien in de wereld van de kunsten en iets toevoegen aan het palet van deskundigheid.

Het management (de hoofden) van de opleiding voert jaargesprekken met de docenten, waarin het met de docenten afspraken maakt over de kwaliteit van de inzet en over scholingsactiviteiten.

Met docenten die de opleiding in korter verband inzet, voert zij per project of module afspraken.

De HKU eist van vaste docenten dat zij een didactische bevoegdheid hebben. Docenten met een tijdelijke aanstelling en docenten die al in vaste dienst zijn, kunnen de HKU-training 'Didactische Bekwaamheid' volgen, die speciaal bestemd is voor docenten in het kunstvakonderwijs.

Daarnaast is het streven van de HKU het percentage masteropgeleide docenten te verhogen. De opleiding zal dit in haar wervings- en selectiebeleid ook een nadrukkelijke rol laten spelen.

Naast didactische vaardigheden is 'onderzoeksvaardigheden' van docenten een ander scholingsthema van de opleiding. Hierbij zullen de lectoraten en de nieuwe Centra voor Onderzoek en Innovatie en Kunsteducatie een belangrijke rol gaan spelen.

Weging en Oordeel: goed

Het auditteam heeft geconstateerd dat de opleiding een duidelijk personeelsbeleid voert.

Daarmee zorgt zij ervoor dat zij voor de uitvoering van het programma steeds de juiste mensen in huis heeft. Door het voeren van (jaar)gesprekken zorgt de opleiding er tevens voor dat de docenten blijven voldoen aan de eisen die het uitvoeren van het programma vereist.

Een 'goed' voor deze standaard is daarom zeker op zijn plaats.

Standaard 9: Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorisch realisatie van het programma.

Toelichting NVAO: De feitelijke bij het personeel aanwezige expertise sluit aan bij de eisen gesteld aan een hbo opleiding.

Bevindingen

Het auditteam trof tijdens de audit een gedreven en gekwalificeerd docententeam aan, begeistert en begaan met de studenten. De gastdocenten vormen in de optiek van het auditteam – en ook van de studenten en alumni - een welkome aanvulling zowel in specialisatie als in het inbrengen van de laatste actuele ontwikkelingen. Zij zijn ervaringsdeskundigen en daarmee belangrijke rolmodellen voor de studenten.

Het auditteam heeft geconstateerd, dat de kwaliteit van het team voor een belangrijke mate ontleend is aan de deskundigheid en expertise die docenten hebben opgedaan – en veelal naast hun docentschap blijven opdoen – als professioneel ontwerper, kunstenaar, theatermaker, fotograaf, architect of regisseur. In feite zijn zij 'het werkveld'. Door hun aanwezigheid in de beroepspraktijk, door hun deelname aan projecten en manifestaties participeren zij in het gesprek over de rol van ontwerpen in de samenleving.

Het auditteam heeft ook geconstateerd, dat de opleiding bij wijzigingen in afstudeerrichtingen adequaat omgaat met het in te zetten personeel. Zo constateerde de afstudeerrichting Spatial Design enige jaren geleden dat het programma 'op slot' zat. De wijzigingen die werden aangebracht in het programma hadden consequenties voor de eisen aan het in te zetten personeel. De opleiding heeft er toen voor gekozen een vaste kern van zittende docenten vast te houden om de continuïteit te borgen en daarnaast te gaan werken met veel gastdocenten met expertise op de nieuwe gewijzigde onderdelen in het programma. Op deze wijze konden de zittende 'eigen' docenten leren van de gastdocenten. De studenten Spatial die het auditteam hierover sprak, waren tevreden over deze invulling.

De verschillende lectoraten zijn in meerder of mindere mate betrokken bij de verschillende afstudeerrichtingen. Een aantal docenten van de opleiding participeert faculteitsbreed bij de researchprogramma's.

De lectoren zijn ook betrokken bij de scholing van personeel op het terrein van onderzoek.

De werkplaatsassistenten en lab-medewerkers zijn vakspecialisten. Zij staan de studenten bij in het onderzoeken van materialen, constructies en technieken.

De medewerkers van de projectbureaus respectievelijk onderzoeksprogramma's begeleiden studenten in (de uitvoering en aanpak van) projecten binnen het onderwijs in samenwerking met partners in de creatieve industrie en maatschappelijke sectoren.

Tevredenheid studenten

Uit de tevredenheidsonderzoeken en de gesprekken tijdens de audit met studenten vanuit de verschillende afstudeerrichtingen, blijkt dat zij over de gehele linie te spreken zijn over hun (gast)docenten. In de NSE 2012 scoort de tevredenheid over de docenten een 3,6 tot 3,7 op een vijfpuntsschaal.

Weging en Oordeel: goed

De docenten die het programma verzorgen zijn gedreven, beschikken over de benodigde kwaliteiten en hebben een duidelijke link naar de actuele beroepspraktijk.

De vele gastdocenten vormen een goede aanvulling op de vaste docenten.

Bij wijzigingen in afstudeerrichtingen – zoals recent bij Spatial Design – gaat de opleiding adequaat om met het in te zetten personeel.

De studenten zijn zeer te spreken over hun docenten.

Dit alles leidt er voor het auditteam toe, deze standaard met een 'goed' te beoordelen.

Standaard 10: De omvang van het personeel is toereikend voor de realisatie van het programma.

Bevindingen

Het auditteam heeft geconstateerd, dat de opleiding voldoende docenten inzet om het programma uit te kunnen voeren.

De opbouw van het curriculum en de flexibele aansluiting van dat curriculum op ontwikkelingen in het werkveld, vraagt om een flexibele opleidingsorganisatie. Daarom heeft de opleiding zoals al eerder beschreven haar docententeam opgebouwd rond een kern van vaste docenten en begeleiders ter waarborging van de opbouw en de continuïteit, omringd door (gast-)docenten met inhoudelijke kennis van de actuele ontwikkelingen binnen het vakgebied.

Om de flexibele inzet van het onderwijzend personeel goed te plannen en in te passen in het beschikbare budget, werkt de opleiding met een management planning- en volgsysteem, waarin zij alle onderwijsactiviteiten per studiejaar en per docent noteert. Dit systeem biedt de opleiding de mogelijkheid de inzet van docenten te begroten en tevens ruimte te houden in het budget voor mogelijke bijstellingen van docentenzet gedurende het jaar. Het auditteam is hierover positief.

Uit het HKU-brede medewerkerstevredenheidsonderzoek kwam naar voren dat de medewerkers in z'n algemeenheid tevreden waren over hun werk: de werkomgeving, de verhoudingen en sfeer en de invloed op het werk en samenwerking. Alleen voor hoge werkdruk vroeg HKU-breed 24% van de medewerkers om aandacht.

De docenten van de opleiding Design spraken desgevraagd evenwel tijdens de audit niet over een te hoge werkdruk.

Een andere indicator is dat het ziekteverzuim in de opleiding laag is, wat wijst op een grote betrokkenheid van de docenten.

De studenten, die het auditteam sprak waren tevreden over de begeleiding en aandacht die ze van de docenten en de tutor kregen.

Weging en Oordeel: goed

De opleiding zet voldoende docenten in om het programma uit te kunnen voeren. Over het management planning- en volgsysteem dat de opleiding gebruikt, om inzicht te krijgen in de benodigde ruimte en te zorgen voor mogelijke bijstellingen in de docentenzet, is het auditteam positief. Medewerkers en studenten zijn tevreden.

Het auditteam komt tot een 'goed' voor deze standaard.

Voorzieningen

Standaard 11: De huisvesting en de materiële voorzieningen zijn toereikend voor de realisatie van het programma.

Bevindingen

De opleiding verzorgt zes van de afstudeerrichtingen op de locatie van de Faculteit BKV (Ina Boudier-Bakkerlaan), één afstudeerrichting op de locatie van de Faculteit Theater (Janskerkhof) en drie afstudeerrichtingen op de locatie van de Faculteit KMT (Hilversum).

Het auditteam heeft geconstateerd, dat op al deze locaties voldoende theorielokalen, flexibele projectruimten voor groepen studenten en werkplaatsen aanwezig zijn om het onderwijs te kunnen verzorgen. Studio's en labs vertegenwoordigen goed de sfeer en realiteit van een discipline. Zo is er bijvoorbeeld bij KMT een sensorlab, een stopmotion lab en een blue room ingericht en is het projectbureau van de BKV een soort ondernemerslab, waar studenten, opdrachtgevers, afgestudeerden en andere externe partijen elkaar kunnen ontmoeten.

Ook is er recent op de locatie BKV een FABLAB gekomen als uitbreiding van de bestaande 3D printers en lasercutters. Daarover zijn de studenten zeer enthousiast.

De renovatie en verbouwing van de Faculteit Theater heeft geleid tot verbeterde voorzieningen voor de afstudeerrichting Theatre Design.

De faculteiten beschikken over mooie, goed geoutilleerde werkplaatsen voor hout, metaal, gips, loodzetten, fotografie, drukwerk, zeefdrukwerk, grafiek, 3D, laser Upfront, kunststof. In de Faculteit Theater is een theaterwerkplaats en een state of the art vlakke vloer theater. Daarnaast is het mogelijk voor docenten en studenten foto- en videocamera's, beamers en laptops te lenen.

In het kader van veiligheid biedt de HKU speciale introductiecursussen voor sommige werkplaatsen. Iedere werkplaats staat onder toezicht van een werkplaatsassistent die - indien gewenst - de studenten begeleidt of assisteert bij hun werkzaamheden.

Voor presentaties kunnen de studenten naast de ruimten in de faculteiten ook gebruikmaken van de Academie Galerie, een tentoonstellingsruimte in het centrum van Utrecht en het Theater in het centrum. Daarnaast exposeren studenten steeds vaker 'buiten de deur'.

Het auditteam heeft geconstateerd dat de Faculteit BKV beschikt over een goed geoutilleerde mediatheek en bibliotheek, die speciaal is ingericht op beeldmateriaal. Deze voorziening is recent ondergebracht in een nieuw Media Centrum. Het auditteam heeft hier ten tijde van de audit rondgekeken en is van oordeel dat dit Centrum er prachtig en zeer overzichtelijk uitziet. Studenten en docenten kunnen hier dagelijks op vaste tijden terecht voor het raadplegen en lenen van voor de opleiding relevante en actuele bronnen.

Ook op de locatie Hilversum is een mediatheek en bibliotheek ingericht.

In alle gebouwen is wifi beschikbaar, zodat studenten en docenten overal draadloos op internet kunnen. Daarnaast zijn er computerruimtes voor docenten en studenten, waar zij zelfstandig kunnen werken, een computerwerkplaats en een repro-/printerruimte.

Weging en Oordeel: goed

Het auditteam is van oordeel dat de voorzieningen waarover de opleiding beschikt op de verschillende locaties, het mogelijk maken dat de studenten het programma optimaal kunnen volgen. Er zijn naast voldoende theorielokalen, voldoende flexibele projectruimten, studio's en labs, computerwerkplaatsen en goed geoutilleerde werkplaatsen beschikbaar. Ook het Media Centrum op de locatie BKV en de mediatheek/bibliotheek op de locatie KMT biedt de studenten veel materiaal ter ondersteuning bij de studie.

Het auditteam acht een oordeel 'goed' voor deze standaard daarom op zijn plaats.

Standaard 12: De studiebegeleiding en de informatievoorziening aan studenten bevorderen de studievoortgang en sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Bevindingen

Studiebegeleiding

Het auditteam heeft geconstateerd, dat de opleiding een zeer toegankelijke begeleidingscultuur heeft. De opleiding motiveert de studenten vanaf het begin van de studie zelf verantwoordelijk te zijn voor hun studiehouding, hun beeldende voortgang en persoonlijke ontwikkeling. Naast de docenten, vervullen tutores hierbij een belangrijke rol. Vanaf het eerste studiejaar begeleidt de tutor de studenten bij de individuele studievoortgang. Hij geeft zowel begeleiding via groepsbijeenkomsten als via individuele gesprekken.

De studenten die het auditteam sprak, waren positief over de tutor. Hij geeft praktische hulp, bereidt studenten voor op de werkschouw, ondersteunt studenten die vastlopen en bespreekt problemen die studenten soms hebben met een bepaald vak of een docent.

Bij BKV zijn de tutores ook gesprekspartner voor de werkschouwcommissie. Indien de commissie vragen heeft over de student, belicht de tutor de ontwikkeling van de student. De tutor is ook aanwezig bij de feedback van de commissie en kan de student daarna goed helpen bij het opstellen van zijn ontwikkeldoelen. De studenten die het auditteam sprak, vonden dat fijn, want soms waren ze te gestresst of te moe om de feedback goed op te kunnen nemen. Bij de Faculteit KMT en Theatre Design gaat de tutor evenwel niet mee. Op de vraag van het auditteam welke invloed de tutor heeft op het oordeel, antwoordden de studenten dat de tutor niet mee beoordeelt. Maar soms heeft hij wel invloed op de uitkomst door wat hij vertelt aan de commissie over de student. (Zie daarover standaard 16.)

Het auditteam beoordeelt het tutoraat over het algemeen positief. Wel acht het auditteam het van belang dat de opleiding nog eens kijkt naar de wisselende invulling van het tutoraat en het al dan niet meegaan naar de schouw.

Daarnaast wil het auditteam erop wijzen, dat een keuze voor 'de student mag de ontwerper worden die hij wil zijn', ook consequenties heeft voor de inhoudelijke begeleiding. Daar moet de opleiding – nadat zij haar visie heeft vastgesteld – ook nog eens goed naar kijken.

Informatievoorziening

Het auditteam heeft geconstateerd, dat de opleiding ervoor zorgt dat de studenten voldoende informatie krijgen over de studie, maar ook op dit punt is er nog verbetering nodig.

De informatievoorziening verloopt via de website van de hogeschool, via de verschillende intranetten van de hogeschool en de faculteiten en via e-mail. Iedere student heeft een e-mailaccount van de hogeschool met voldoende opslagruimte.

Op intranet kunnen de studenten in principe alle informatie vinden: van programmaboeken tot roosters, van stageinformatie tot seminars. Doordat vrijwel alle opleidingsinformatie digitaal is en op intranet staat, kan de opleiding deze gemakkelijk actueel houden.

Het Studenten Service Centrum (SSC) van de HKU geeft breed voorlichting, informatie, begeleiding en advies over zaken als inschrijving, toelating, studievertraging en -onderbreking, studeren met een functiebeperking, studeren in het buitenland et cetera.

Voor nieuwe studenten zet de opleiding naast de gebruikelijke voorlichtingsmomenten zoals Open Dagen ook in op persoonlijke voorlichting aan potentiële kandidaten. Zo geven HKU-Design studenten en docenten gerichte voorlichting op scholen in het voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs.

Studieresultaten van studenten worden HKU-breed bijgehouden in Osiris, het student- en studie-informatiesysteem waarmee de opleiding inschrijving en studievoortgang van studenten registreert. Studenten kunnen via internet hun studievoortgang en resultaten bekijken.

Studenten die het auditteam sprak, waren echter niet tevreden over de online dienstverlening en de communicatie in zijn algemeenheid.

Het auditteam heeft geconstateerd, dat dit een belangrijk aandachtspunt is voor zowel de opleiding als de HKU. Om deze reden zijn Bureau Communicatie en het SSC in 2012 in overleg met het College van Bestuur gestart met het ontwerp van een nieuw communicatieplan voor de komende jaren om de interne en externe communicatie structureel te verbeteren. Er wordt o.a. kritisch gekeken naar de online dienstverlening en de interne informatievoorziening op de verschillende websites zal optimaal op elkaar worden afgestemd en gestroomlijnd.

Eén van de punten waar het auditteam op stuitte tijdens de audit, was een onduidelijkheid voor een groep studenten die in de verbrede afstudeerrichting Product Design zat. In het open spreekuur vertelden twee afgevaardigden, dat zij indertijd in het eerste jaar waren gestart in de aparte richting 3D. Inmiddels zitten zij in het vierde jaar en hebben geconstateerd, dat met ingang van september 2013 alle informatie over 3D van de website is verdwenen. Zij konden dus niet meer zien aan welke 3D (toets)eisen zij zouden moeten voldoen. Alleen de informatie over Product Design stond nu nog vermeld.

Het management van de opleiding meldde desgevraagd, dat het alle studenten bij de omzetting van de afstudeerrichtingen in 2011 heeft laten tekenen voor de overstap. Slechts één student wilde dat niet en is inmiddels afgestudeerd in 3D.

In de optiek van het auditteam, lijkt het er op dat er in dit geval in de communicatie iets toch niet goed is gelopen. Het auditteam heeft de examencommissie en het management aangeraden uit te zoeken hoe dit precies zit, want dit mag de studievoortgang van de studenten niet belemmeren.

Het auditteam acht het essentieel voor de studievoortgang dat de opleiding/ de HKU de voorgenomen plannen nu voortvarend uitwerkt en er voor zorgt dat genoemde knelpunten op korte termijn zijn verdwenen/opgelost.

Binnen de opleiding hebben de examencommissie, het tutoraat, bureau onderwijs en het SSC de afgelopen twee jaar al veel aandacht besteed aan alle procedures en momenten rond toetsen en beoordelen in de zogenoemde Werkwijzer en flowchart, zodat het voor studenten duidelijk werd wanneer en hoe zij getoetst worden, kunnen herkansen, met de examencommissie te maken krijgen en met tutores, decanaat e.a. contact kunnen opnemen.

Weging en Oordeel: voldoende

Over de studiebegeleiding door tutores en de docenten zijn de studenten tevreden. Het auditteam acht het wel belangrijk dat de opleiding nog eens kijkt naar de wisselende invulling van het tutoraat binnen alle afstudeerrichtingen.

De communicatie in z'n algemeenheid binnen de opleiding en de hogeschool verloopt nog niet altijd naar wens en is dus nog een aandachtspunt. Het auditteam acht het essentieel dat de voorgenomen plannen met betrekking tot de communicatie en de website voortvarend worden opgepakt. De benodigde informatie is in principe wel aanwezig, maar alle betrokkenen moeten er nu ook goed hun weg in kunnen vinden.

Daarnaast acht het auditteam het van belang, dat de opleiding ervoor zorgt dat wijzigingen in afstudeerrichtingen altijd duidelijk gecommuniceerd worden met studenten, zodat de studenten hierdoor nooit belemmerd worden in hun studievoortgang.

Omdat het auditteam de studiebegeleiding het zwaarst vindt wegen binnen deze standaard en de opleiding met deze begeleiding de studievoortgang van de studenten voldoende borgt en aansluit bij de behoefte van de studenten, komt het auditteam tot het oordeel 'voldoende' voor deze standaard.

Kwaliteitszorg

Standaard 13: De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van meetbare doelen.

Toelichting NVAO: De opleiding bewaakt de kwaliteit van de beoogde eindkwalificaties, het programma, het personeel, de voorzieningen, de toetsing en de gerealiseerde eindkwalificaties via regelmatige evaluaties. De opleiding verzamelt tevens managementinformatie met betrekking tot rendementen en staf-student ratio.

Bevindingen

Opzet en organisatie Kwaliteitszorg binnen de HKU:

In de oude organisatiestructuur met de faculteiten was de kwaliteitszorg zo laag mogelijk in de organisatie belegd. De faculteiten bepaalden zelf waar de verantwoordelijkheid voor de kwaliteitszorg werd belegd. Er bestond op dit terrein een grote diversiteit binnen de HKU. De HKU hanteerde weinig eigen instellingsbrede doelstellingen. De doelstellingen van de faculteit waren leidend voor de PDCA-cyclus. Wanneer deze doelen behaald werden, was het vorige CvB tevreden.

Dit gaat in de nieuwe organisatiestructuur veranderen. Het nieuwe CvB wil meer sturing geven en gaat met de directeurs van de nieuwe schools kwartaalgesprekken voeren over de doelstellingen van de schools en de daarin opgenomen opleidingen. Deze doelstellingen zullen gekoppeld worden aan doelstellingen uit het instellingsplan. In dit instellingsplan komen indicatoren en bijvoorbeeld prestatieafspraken met de overheid. Het CvB zal de opvolging daarvan in de kwartaalgesprekken gaan monitoren.

Evaluatie van de doelen in de opleiding:

Het auditteam heeft geconstateerd dat de opleiding haar onderwijs regelmatig evalueert met studenten, medewerkers, alumni en werkveldvertegenwoordigers.

- Met de studenten o.a. via jaarlijkse deelname aan de Nationale Studenten Enquête (NSE) en op opleidingsniveau via steekproefsgewijze digitale onderwijsbeoordelingen per blok of semester (Eval), via de Opleidingscommissie en via formele en informele gesprekken met de studenten;
- Met de docenten o.a. via het HKU-medewerkerstevredenheidsonderzoek, via docentvergaderingen, stafvergaderingen en studiedagen, via de Opleidingscommissie en via informele gesprekken met docenten;
- Met alumni en werkveld o.a. via de Raad van Advies, via de externe gecommiteerden bij de eindexamens, via een zogenoemde Externendag, via de jaarlijkse deelname aan de Kunstenmonitor en via exposities, festivals waar de opleiding de alumni en werkveldvertegenwoordigers eveneens ontmoet.

Het Bureau Onderwijs, Onderzoek en Kwaliteit (BOOK) van de HKU verzamelt alle gegevens rondom in-, door- en uitstroom en rendementen en deelt deze met het management en de docenten van de opleiding. Op opleidingsniveau worden deze gegevens geanalyseerd en worden desgewenst verbetermaatregelen getroffen.

Weging en Oordeel: voldoende

Het auditteam heeft geconstateerd, dat de opleiding regelmatig en systematisch op verschillende manieren de kwaliteit van de opleiding evalueert met studenten, docenten, alumni en werkveld. Hiermee doet ze wat ze moet doen. Het auditteam komt tot het oordeel 'voldoende' voor deze standaard.

Standaard 14: De uitkomsten van de evaluaties vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de doelen.

Bevindingen

Het auditteam heeft geconstateerd, dat de opleiding signalen oppikt en indien gewenst verbetermaatregelen treft.

Het Bureau Onderwijs, Onderzoek en Kwaliteit (BOOK) registreert de uitkomsten van de landelijke evaluaties. De BOOK-medewerkers die het auditteam sprak, stelden dat het instrumentarium voldoende is om af te lezen hoe tevreden studenten, docenten en alumni zijn en of doelstellingen zijn behaald. Het laatste MTO kende nog geen uitsplitsing naar schools en opleidingen. Dat zal in een volgend onderzoek wel gebeuren.

De opleiding kreeg bij het vorige accreditatieonderzoek een aantal opdrachten en verbeterpunten mee.

Het auditteam heeft geconstateerd, dat zij hiermee aantoonbaar aan de slag is gegaan. Zo is bijvoorbeeld in alle afstudeerrichtingen de artistiek conceptuele kant van het ontwerpen en de rol van reflectie vergroot. Ook heeft de opleiding enkele afstudeerrichtingen samengevoegd en heeft zij de ontschotting tussen de verschillende disciplines vormgegeven via interdisciplinaire projecten in de curricula. De leerlijnen in het curriculum zorgen voor samenhang.

Enkele voorbeelden van verbetermaatregelen die de opleiding/afstudeerrichtingen onlangs heeft/hebben getroffen zijn:

- naar aanleiding van een externe analyse van de toetspraktijk heeft de opleiding de kwaliteit van het toetsen en beoordelen geagendeerd binnen de verschillende gremia, waaronder de examencommissie. De opleiding werkt nu aan een toetsplan;
- binnen de afstudeerrichtingen van KMT mogen de studenten sinds 2012 binnen de module van het derdejaars groepsproject hun eigen projectvoorstellen voordragen, omdat zij hadden aangegeven meer behoefte te hebben aan keuzevrijheid in de eindfase;
- binnen Graphic Design is naar aanleiding van feedback van het werkveld het programma aangepast en is er nu meer nadruk op samenwerking, multidisciplinair ontwerpen, maatschappelijke relevantie, storytelling en researchvaardigheden;
- binnen BKV is het uitvoeren van onderzoek in het kader van het afstuderen met ingang van 2012-2013 gewijzigd. De studenten krijgen nu de opdracht op basis van eigen persoonlijke fascinatie hun probleemstelling te koppelen aan hun ontwerpogave en in hun onderzoeksverslag te rapporteren over het ontwerpproces en de rol die zij hierin zelf spelen;
- de opleiding heeft de laatste jaren flink geïnvesteerd in de voorzieningen. Zo is er nu een FABLAB op de locatie BKV, hebben de studenten van Media werkplaatsen, knutselruimtes en betere apparatuur gekregen – waaronder een sensorlab, stopmotion lab en blue room – en heeft de renovatie en verbouwing van de Faculteit Theater geleid tot verbeterde voorzieningen voor Theatervormgeving,

Voor de realisatie van de doelstellingen op instellings-, school- en opleidingsniveau heeft de HKU nog wensen. Zo zijn bijvoorbeeld de seminarperiodes nog steeds niet gelijk. Dit heeft consequenties voor de mogelijkheid interdisciplinaire projecten te organiseren en gezamenlijke excursieweken te plannen. Daarover gaat de hogeschool nu HKU-breed afspraken maken.

Weging en Oordeel: goed

De uitkomsten van de verschillende evaluaties leiden er aantoonbaar toe dat de opleiding daar waar gewenst/noodzakelijk, verbetermaatregelen treft om haar doelen te realiseren. Het auditteam trof hiervan duidelijke voorbeelden aan.

Het auditteam komt daarom eveneens voor deze standaard tot een oordeel 'goed'.

Standaard 15: Bij de interne kwaliteitszorg zijn de volgende partijen actief betrokken: opleidingscommissie, examencommissie, medewerkers, studenten, alumni en afnemend beroepenveld.

Bevindingen

De studenten voelen zich nauw betrokken bij de kwaliteit van de opleiding. De algemene sfeer scoort heel hoog.

De opleiding kent een opleidingscommissie met een afvaardiging van studenten en docenten, die iedere twee maanden bij elkaar komt. De vertegenwoordigers vanuit de opleidingscommissie die het auditteam sprak, toonden zich actief betrokken bij de opleiding. Zoals al onder standaard 12 is vermeld, is er nog wel onvrede over de communicatie. De opleidingscommissie heeft inmiddels een gesprek gevoerd met de hoofden, die beloofd hebben dat de organisatie zal verbeteren. Ook de resultaten van de Eval zullen voortaan met de opleidingscommissie besproken worden.

Daarnaast participeren een aantal docenten en studenten van de opleiding in de Facultaire Medezeggenschapsraad.

Docenten geven hun oordeel over de kwaliteit van de opleiding in docentvergaderingen, periodieke studiebijeenkomsten, in jaartaak-, voortgangs- en functioneringsgesprekken en in informele contacten met het management. Daarnaast kunnen zij via het HKU-medewerkerstevredeheidsonderzoek een oordeel geven over de kwaliteitszorg. De docenten die het auditteam sprak, lieten merken dat zij zich nauw betrokken voelen bij de kwaliteit van hun opleiding, waarvoor zij zich gezamenlijk verantwoordelijk voelen.

De nieuw ingerichte examencommissie is nauw betrokken bij de kwaliteit van de opleiding, zo is tijdens de audit gebleken. De commissie heeft een jaaragenda opgesteld en is daarmee daadkrachtig aan de slag gegaan. (Zie hierover verder onder standaard 16.)

De opleiding benadert de afgestudeerden jaarlijks via de Kunstenmonitor voor de evaluatie van de opleiding als geheel. Daarnaast organiseren de afstudeerrichtingen speciale bijeenkomsten met afgestudeerden, waarbij hen om feedback wordt gevraagd over de aansluiting van de opleiding op het werkveld, over de ervaringen als startende professional. Ook worden zij betrokken bij onderwijsactiviteiten of exposities.

De opleiding heeft regelmatig contact met het werkveld o.a. via de Raden van Advies over de kwaliteit van het onderwijs in relatie tot het beroepenveld. Deze raden bestaan uit vertegenwoordigers van een breed spectrum van beroepenvelden.

Via de externe gecommiteerden bij de eindexamens, via stageverlenende bureaus/organisaties, via opdrachtgevers voor projecten krijgt de opleiding eveneens input over de kwaliteit van de studenten en afgestudeerden, de kwaliteit van de opleiding en de aansluiting op het actuele culturele werkveld.

Weging en Oordeel: goed

De opleiding zorgt ervoor dat studenten, docenten, opleidingscommissie, examencommissie alumni en werkveld nauw betrokken zijn en zich ook betrokken voelen bij de kwaliteit van de opleiding. Een oordeel 'goed' is hier zeker op zijn plaats.

Toetsing en *gerealiseerde* eindkwalificaties

Standaard 16: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

Bevindingen

Systeem van toetsen en beoordelen

Het toetsen en beoordelen in de opleiding is enerzijds bedoeld om het eindniveau van de opdrachten te bepalen en anderzijds de student feedback en feedforward te kunnen geven en hem te helpen bij het leren ontwerpen.

Alle modules worden afgesloten met een tentamen, variërend in de vorm van kennis- en vaardigheidstoets – zoals het hanteren van schilder- en tekentechnieken, ruimtelijke werkvormen, beheersing en toepassing van softwareprogramma's, camera en regie, kennis van cultuur-, kunst-, film-, theatergeschiedenis - tot (stage)verslag, essay, peerreview of presentatie van werk.

Daarnaast kent de opleiding de integrale beoordeling in de vorm van de zogenaamde 'werkschouw', waarbij een commissie van theorie- en praktijkdocenten elk halfjaar al het werk dat de student in de afgelopen periode heeft gemaakt, integraal beoordeelt.

Bij de laatste integrale beoordeling in jaar 4 (het eindexamen) zijn externe deskundigen in de totstandkoming van die beoordeling actief als adviserend lid betrokken.

Naarmate de student meer ruimte en verantwoordelijkheid moet nemen voor zijn eigen ontwikkeling, verandert het karakter van de integrale beoordeling (werkschouw) van strikt kwalificerend (voldoende/onvoldoende) in de propedeuse tot evaluerend en reflecterend in jaar 2, 3 en 4. Aan het einde van het vierde jaar vindt opnieuw een kwalificerende eindbeoordeling plaats bij het eindexamen (voldoende/onvoldoende met betrekking tot het gerealiseerd niveau en het bachelorsdiploma).

Naar aanleiding van een externe analyse van de toetspraktijk en heeft de opleiding de kwaliteit van het toetsen en beoordelen geagendeerd binnen de verschillende gremia, waaronder de examencommissie. De opleiding werkt nu aan een toetsplan. KMT heeft in het kader hiervan inmiddels een steekproef uitgevoerd en verschillende module-beschrijvingen op 15 criteria getoetst.

Borging validiteit, betrouwbaarheid en inzichtelijkheid

Het auditteam heeft geconstateerd, dat de opleiding er voor zorgt dat het toetsen en beoordelen op een valide, betrouwbare en inzichtelijke manier gebeurt:

- in elke modulebeschrijving heeft de opleiding beschreven wat zij van studenten verwacht, op welke wijze zij gaat toetsen en wat de beoordelingscriteria zijn. De onderwijskundigen van de opleiding controleren steekproefsgewijs de modulebeschrijvingen van de verschillende afstudeerrichtingen;
- de beoordelingscriteria zijn gekoppeld aan de competenties en leerdoelen;
- de examencommissie houdt toezicht op het toetsbeleid en de borging van het eindniveau. De commissie controleert onder andere in hoeverre toetsen aansluiten bij de criteria die zijn beschreven in de modulebeschrijvingen. (Zie ook onder het kopje 'examencommissie');
- bij groepsbeoordelingen, zoals de werkschouw, beoordeelt een commissie van docenten het totale werk dat de student in een bepaalde periode heeft gemaakt integraal. De commissieleden komen met elkaar tot een oordeel en de besluitvorming verloopt via het principe van intersubjectiviteit;

- de opleiding betreft in de laatste werkschouw (het eindexamen) externe deskundigen als adviserend lid in het beoordelingsproces. Daarmee zorgt de opleiding ervoor dat de student externe professionele feedback krijgt en dat zijzelf feedback krijgt over de kwaliteit en niveau van de beoordeling.

Het auditteam heeft geconstateerd, dat binnen BKV de tutor meegaat naar de werkschouwen. De studenten die het auditteam sprak, meldden dat de tutor daarmee soms invloed heeft op de eindbeoordeling bij de werkschouw. Dan krijgt een student net zo'n hoog cijfer als iemand die echt beter werk heeft gemaakt, aldus de studenten. Het auditteam acht dit een belangrijk aandachtspunt voor de opleiding.

Daarnaast is de tutor ook niet bij elke afstudeerrichting aanwezig. Zoals al onder standaard 12 is vermeld, acht het auditteam het van belang dat de invulling van het tutoraat voor de hele opleiding een gelijke invulling krijgt.

De studenten waren wel van oordeel, dat zij over het algemeen eerlijk werden beoordeeld. Door de gesprekken die zij elke les hadden met de docenten en de feedback die ze daarbij kregen, was het hen duidelijk waarop ze werden beoordeeld. Ze werden vrijwel nooit verrast door een beoordeling. De individuele beoordelingen gaven goed zicht in de beheersing van de aparte competenties.

Soms klikte het niet tussen een docent en student. De studenten merkten dat dat invloed kon hebben op het oordeel. Dan gaat met name het verschil in artistieke visie en denkwijze tussen docent en student meespelen. Maar de werkschouw zorgt ervoor dat meerdere docenten het werk en de ontwikkeling van de student integraal beoordelen. Daarnaast is het proces te allen tijde belangrijker dan het product, merkten de studenten op.

Het auditteam heeft tijdens de audit zelf ook naar verschillende toetsen gekeken en acht deze adequaat en op niveau. De wijze van toetsing door de opleiding heen is in orde.

Over de werkwijze met de halfjaarlijkse werkschouwen waarbij zowel de theorie- als de praktijkdocenten betrokken zijn, is het auditteam positief.

'De ontwerper en onderzoeker mogen zijn, die je wilt zijn' vraagt in de optiek van het auditteam dat de opleiding met alle betrokkenen nog eens kijkt naar het begeleidings- en beoordelingsinstrumentarium van de verschillende afstudeerrichtingen. Het auditteam woonde in juni 2013 – voorafgaand aan de audit in oktober – twintig eindexamens bij van studenten van de tien verschillende afstudeerrichtingen. Met name in de uitwerking van het eindexamenwerk en het onderzoek dat studenten daarvoor al dan niet deden, viel het auditteam een enorme diversiteit op. Zo was bij de ene afstudeerrichting veel meer theorie verwerkt (vereist) bij het onderzoek dan bij een andere richting. Ook de stage en het stageverslag maakte bij sommige richtingen wel en bij andere richtingen geen deel uit van het eindexamen.

Ook in de afname van het eindexamen en in beraadslaging van de eindexamencommissies van de afstudeerrichtingen na de presentatie van de student, was een grote variëteit te zien. Zo merkte het auditteam verschil in de eisen aan de presentatie en de reflectie door de student, in de aandacht voor bepaalde onderdelen zoals de onderzoeksrapportage en de weging ervan, het wel of niet meewegen van het traject op weg naar het examen, het wel of niet blind becijferen, het voortouw nemen door de gecommiteerde (externe deskundige) of juist door de begeleider - die in sommige gevallen (te) veel sturing gaf -, de tijd die genomen werd voor de beraadslaging van de commissie en het al dan niet tegelijkertijd opstellen van een protocol voor de student.

Overall is het auditteam van oordeel, dat de werkwijze van de eindexamencommissies zorgvuldig was. Bij alle eindexamens hanteerde de commissie een beoordelingsformulier met criteria op basis waarvan zij de studenten beoordeelde.

Het auditteam adviseert de opleiding na te denken over het bouwen van een kader met een aantal basiscriteria waaraan alle richtingen zouden moeten voldoen, met daarbinnen de ruimte voor de onderscheiden verschillen binnen de afstudeerrichtingen. Dit zou de examencommissie kunnen oppakken. Het auditteam is van oordeel, dat de wijze waarop de eindexamens binnen KMT zijn ingericht daarvoor als meest gesystematiseerde voorbeeld zou kunnen dienen. Het management van de opleiding en de leden van de examencommissie melden dat zij hierover intern al in gesprek zijn. Ook het steeds meer interdisciplinair werken binnen de opleiding zal de behoefte aan uniformiteit vergroten: hoe beoordeel je als docent de verschillende resultaten van studenten. Dat moeten de docenten met elkaar gaan delen.

De examencommissie

Het auditteam heeft geconstateerd, dat er in het jaar voorafgaand aan de audit binnen de HKU hard is gewerkt aan het (opnieuw) vormen van examencommissies en het WHW-proof maken van deze commissies. Met ingang van september 2013 is er per school een examencommissie. Alle benoemde leden hebben een training gevolgd, die hen heeft toegerust voor het vervullen van de taken. Elke commissie heeft inmiddels een jaaragenda opgesteld.

Het auditteam trof tijdens de audit een sterke commissie aan die weet wat haar taak is. De commissie heeft examinatoren geselecteerd en aangewezen aan de hand van een set criteria. De commissie is gestart met het screenen van de modules en bijbehorende toetsen en beoordelingscriteria. Met name de cesuur voldoende - onvoldoende heeft hierbij de aandacht. De commissie is voornemens in juni 2014 eindexamens bij te gaan wonen, zodat ze zelf een goed beeld heeft van én het gerealiseerde niveau van de studenten én van de wijze waarop de examencommissie toetst en beoordeelt. Het auditteam beveelt de commissie aan dit zeker te gaan doen en zoals al hierboven is vermeld met de betrokkenen van de verschillende richtingen naar aanleiding hiervan op zoek gaan naar een meer uniform beoordelingskader dat past bij het uitgangspunt van de ontwerper en onderzoeker mogen worden die je wilt zijn. De commissie heeft regelmatig overleg over het toetsen en beoordelen met het management van de opleiding

De verschillende examencommissies van de HKU willen meer uniformiteit in hun werkwijze aanbrengen en zullen om dit te bereiken gezamenlijke overleggen plannen.

Het afstuderen

De student toont zijn eindniveau in een eindwerk of afstudeerproject, bijvoorbeeld via een ontwerp, een prototype, een film, installatie, tentoonstelling, voorstelling, opstelling, een show, een collectie, een beeldverhaal, een maquette, een animatie, een enkel product of een serie voorwerpen.

Bij de Faculteiten BKV en Theater is er een afzonderlijke module examen, waar studenten hun individuele project uit het tweede semester en hun onderzoeksproces tonen.

Studenten Theatre Design presenteren hun (beeldend) onderzoek in een zelfgekozen vorm waarin reflectie en artistieke praktijk samenkomen.

De studenten BKV tonen in hun onderzoeksverslag hun onderzoekende ontwerphouding en hun reflectief vermogen.

Bij KMT vormt de proeve van bekwaamheid het afstudeerproject in het tweede semester.

Studenten KMT presenteren tijdens hun eindexamen hun afstudeerprojectportfolio en reflecteren op hun leer-, ontwerp- en onderzoeksproces in de eindstudie in relatie tot hun professionele ambities voor de toekomst

Alle studenten worden beoordeeld door een examencommissie, die bestaat uit minimaal twee leden veelal aangevuld met (een) externe deskundige(n) in een adviserende rol.

Gerealiseerd niveau

Wijze waarop afgestudeerden in de praktijk functioneren

De evaluaties met alumni via de Kunstenmonitor laten zien dat de opleiding goed aansluit op de (gemengde) praktijk: slechts 8% van de afgestudeerden is werkzaam buiten het vakgebied. Van de afgestudeerden is 41% uitsluitend in het vakgebied werkzaam en 51% heeft een gemengde beroepspraktijk. 64% werkt als zelfstandige. 75% van de alumni zegt dat zij werkzaam zijn op een functieniveau dat past bij het opleidingsniveau. Prijzen die studenten en afgestudeerden winnen kunnen worden gezien als indicatie van excellentie en innovatie.

Ook de werkveldvertegenwoordigers die het auditteam sprak waren tevreden over het niveau van de afgestudeerden. Ze zagen een breed spectrum van ambachtelijke makers tot onderzoekers, maar ook makers van autonoom werk. De HKU-afgestudeerden treden niet zo op de voorgrond, zeiden zij; iets wat ook de verschillende leden van het auditteam hebben waargenomen.

Het verheugde één van de werkveldvertegenwoordigers dat zij het afgelopen jaar op de Salone di Milano ook studenten van de HKU met hun werk tegenkwam. Studenten van de Design Academy komen daar al veel langer.

Daar ligt mogelijk ook nog een taak voor de opleiding van de HKU zelf. Laat de opleiding niet iets liggen als men over de studenten en afgestudeerden van de HKU zo weinig hoort? De opleiding meldde desgevraagd dat ze afgelopen jaar voor de derde maal in Milaan was met enkele afstudeerrichtingen.

Eigen oordeel auditteam gerealiseerd niveau

Zoals al hierboven is vermeld, hebben de verschillende leden van het auditteam in juni 2013 eenentwintig eindexamens bijgewoond van studenten van de tien verschillende afstudeerrichtingen en de beraadslaging van de eindexamencommissie over deze studenten. Van deze studenten bekeek het auditteam ook het stageverslag, het onderzoeksrapport of het afstudeerportfolio. Tevens woonde één van de leden van het auditteam in juni 2013 voorafgaand aan de eindexamens de modeshow bij van de studenten Fashion Design. Daarnaast beoordeelde het auditteam van elf studenten uit 2011-2012 de stageverslagen, onderzoeksverslagen of afstudeerportfolio's en bekeek het in de catalogus en op de website het werk, dat de studenten hadden gemaakt.

Het auditteam is van oordeel, dat het schriftelijke en beeldend werk van de student van voldoende tot goed bachelorniveau is. Over twee studenten die slaagden in juni 2013, kwam het auditteam tot een ander oordeel dan de eindexamencommissie, namelijk onvoldoende. Zoals al hierboven is vermeld, zag het auditteam bij de eindexamens een afspiegeling van de variëteit van richtingen en programma's. Het auditteam constateert dat er een spanningsveld is tussen de beroepskwalificaties/profilering en het worden van de maker die iemand wil zijn. Zo trof het auditteam bijvoorbeeld studenten die autonoom werk hadden gemaakt binnen Product Design en een student die een evenement had georganiseerd. Deze studenten lieten andere aspecten/competenties zien, dan studenten die als vormgever een ontwerp en/of product hadden gemaakt.

Het auditteam adviseert de opleiding dit spanningsveld te gaan expliciteren en articuleren in plaats van – zoals ze nu doet - te trachten dit op te lossen. Naast wat hier boven al is vermeld over het hanteren van een aantal basiscriteria, een belangrijke opdracht voor de opleiding.

Niet alle studenten waren sterk in het presenteren van zichzelf, een competentie die het auditteam van groot belang acht. Dat zou de opleiding in elke afstudeerrichting moeten eisen in het eindexamen. Nu bleek 'het jezelf kunnen presenteren' bij sommige afstudeerrichtingen een criterium waarop studenten konden zakken c.q. een herexamen moesten doen, terwijl het bij een andere richting minder zwaar werd meewogen voor het verkrijgen van het diploma.

Weging en Oordeel: voldoende

De opleiding toetst in z'n algemeenheid op een adequate, valide, inzichtelijk en betrouwbare manier aan de hand van de beoordelingscriteria. Met het twee maal per jaar uitvoeren van werkschouwen, zorgt de opleiding ervoor dat een intersubjectief oordeel over het beeldende werk van studenten is geborgd. De rol van de tutor bij de werkschouw vraagt nog aandacht; ook omdat de tutor niet bij alle afstudeerrichtingen aanwezig is. Daarnaast moet de opleiding expliciet aandacht besteden aan de grote variëteit die er nu bestaat tussen de verschillende afstudeerrichtingen in de wijze van beoordeling bij met name de eindexamens.

'De ontwerper en onderzoeker mogen zijn, die je wilt zijn' vraagt in de optiek van het auditteam dat de opleiding met alle betrokken nog eens kijkt naar het begeleidings- en beoordelingsinstrumentarium van de verschillende afstudeerrichtingen. Het auditteam adviseert de opleiding na te denken over het bouwen van een kader met een aantal basiscriteria waaraan alle richtingen zouden moeten voldoen, met daarbinnen de ruimte voor de onderscheiden verschillen binnen de afstudeerrichtingen.

Het auditteam is van oordeel, dat het schriftelijke en beeldend werk van de student van voldoende hbo-bachelorniveau is. Twee studenten beoordeelde het auditteam anders – onvoldoende – dan de opleiding. Ook waren niet alle studenten sterk in het presenteren van zichzelf, een competentie die het auditteam van groot belang acht. Dat zou de opleiding in elke afstudeerrichting moeten eisen in het eindexamen.

Het auditteam beoordeelt op basis van bovenstaande deze standaard als 'voldoende'.

5. ALGEMEEN EINDOORDEEL

Het auditteam beoordeelde de standaarden 2, 3, 4, 5 en 6 met betrekking tot het programma, standaard 12 met betrekking tot de studiebegeleiding en de informatievoorziening, standaard 13 met betrekking tot de kwaliteitszorg/het evalueren en standaard 16 met betrekking tot het toetsen en beoordelen en het gerealiseerde niveau met een 'voldoende'. Aan de wettelijke eis t.a.v. omvang en duur van het programma is in standaard 7 voldaan.

Standaard 1 met betrekking tot de eindkwalificaties, de drie standaarden 8, 9 en 10 met betrekking tot het personeelsbeleid, de kwaliteit en kwantiteit van het personeel, standaard 11 met betrekking tot de huisvesting en materiële voorzieningen en standaard 14 en 15 met betrekking tot de kwaliteitszorg, beoordeelde het auditteam met een 'goed'.

Op grond van deze oordelen en de beslisregels van de NVAO komt het auditteam tot een eindoordeel 'voldoende' voor deze opleiding.

6. AANBEVELINGEN

- De beoogde nieuwe organisatiestructuur per 1 januari 2014 zou moeten leiden tot duidelijke en uitgesproken inhoudelijke aansturing en coherentie tussen de verschillende studierichtingen. De aankomende directeuren zouden prioriteit moeten geven aan het artistiek-inhoudelijke profiel en ontschotting van de schools.
- Creëer synergie met het instellen van de nieuwe schools HKU Design en HKU Media, met name tussen de afstudeerrichtingen die op verschillende locaties worden aangeboden.
- De afstudeerrichting Theatre Design mist aansluiting bij de andere studierichtingen en vice versa. Dat is op zich geen bezwaar, maar dat biedt positionering binnen de opleiding Design weinig voordelen. Het auditteam raadt de opleiding aan hier nog eens naar te kijken bij de inrichting van de nieuwe Schools. Het is ook denkbaar dat Theatre Design ondergebracht wordt als afstudeerrichting binnen de Theateropleidingen.
- Het auditteam beveelt de opleiding aan bij de herziening van het curriculum met betrekking tot de zakelijke kant van de studie mee te nemen, dat een standaard pakket 'ondernemen' lang niet altijd past bij de specifieke vraag van een creatieve onderneming.
- Het auditteam beveelt de opleiding aan bij de formulering van haar visie op de ontwerper die zij wil opleiden ook te rade te gaan bij andere designopleidingen – zoals de Design Academy en de TU/e – en te leren van de ervaringen die deze instellingen hebben opgedaan. In het kader van het organiseren van de opleiding rondom rollen kan ze kijken bij de Design Academy en voor het competentiegestuurd onderwijs kan ze kijken naar Industrial Design van de TU/e.
- Het auditteam adviseert de opleiding naast het raadplegen van ander designopleidingen ook in eigen gelederen te kijken naar de al aanwezige eigen kwaliteiten. Daarop zou ze moeten voortbouwen.

BIJLAGE I Scoretabel

Scoretabel paneloordelen hbo-bachelor opleiding Vormgeving voltijd	
Onderwerpen / Standaarden	Oordeel
Beoogde eindkwalificaties	
Standaard 1. De beoogde eindkwalificaties	G
Programma	
Standaard 2. Oriëntatie programma	V
Standaard 3. Inhoud programma	V
Standaard 4. Vormgeving programma	V
Standaard 5. Instroom programma	V
Standaard 6. Studeerbaarheid programma	V
Standaard 7. Omvang en duur programma	V
Personeel	
Standaard 8. Doeltreffendheid personeelsbeleid	G
Standaard 9. Kwalificaties personeel	G
Standaard 10. Omvang personeel	G
Voorzieningen	
Standaard 11. Huisvesting en materiele voorzieningen	G
Standaard 12. Studiebegeleiding en informatievoorziening	V
Kwaliteitszorg	
Standaard 13. Periodiek evalueren	V
Standaard 14. Evalueren en verbetermaatregelen	G
Standaard 15. Betrekken van partijen bij interne kwaliteitszorg	G
Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	
Standaard 16. Toetsen en eindkwalificaties	V
Algemeen eindoordeel	V

BIJLAGE II Opleidings specifieke eindkwalificaties

COMPETENTIES HBO BACHELOR OF DESIGN

De opleiding Vormgeving valt onder het Hoger Beroepsonderwijs. Dit betekent dat de opleiding afgestudeerden aflevert die op hbo-niveau kunnen presteren. Voor de bacheloropleiding houdt dit in dat studenten in het bijzonder een probleemoplossend vermogen ontwikkeld hebben.

De masteropleiding is gericht op de ontwikkeling van het probleemstellend en probleemdefiniërend vermogen en de verdieping van probleemoplossende competenties. Het HBO-niveau kan verder als volgt worden gekenschetst:

het niveau van een hbo-afgestudeerde
De hoger opgeleide is in staat om op zijn of haar handelen en denken te reflecteren door daar afstand van te nemen, te analyseren en te evalueren
Hij of zij kent de eigen kernkwaliteiten en is in staat het eigen denken en handelen te relativiseren.
Hij of zij kan het eigen handelen en denken beredeneren en verantwoorden, bijvoorbeeld in presentaties aan de omgeving.
Hij of zij laat daarbij zien over een visie op de maatschappelijke rol van de hoger opgeleide te beschikken
De hoger opgeleide is in staat samenhang in denken en handelen te zien, te analyseren en te integreren.
Hij of zij doorziet complexe structuren en weet rode lijnen aan te brengen. De hoger opgeleide neemt initiatieven en weet innovaties te bewerkstelligen
Hij of zij opereert solo of in (multidisciplinair) teamverband en is in staat om te functioneren in steeds wisselende situaties. De onderliggende theorie is van academisch niveau en is geïnternaliseerd.
Hij of zij heeft een brede algemene ontwikkeling
Hij of zij is zodanig communicatief, qua taalgebruik en houdingen, dat hij of zij stimulerend kan werken in alle processen waarbij hij of zij betrokken is.

opleidingskwalificaties vormgever visuele communicatie

1 creërend vermogen <i>de student kan vanuit een eigen idee en artistieke visie een concept ontwikkelen voor communicatiemiddelen dat concept tot realisatie brengen, de student</i>	1
ontwerpt (concepten voor) communicatiemiddelen of methodes waardoor een idee, een visie of thematiek op een voor de ontwerper specifieke manier wordt verbeeld en overdrachtelijk gemaakt	1.1
gaat vanuit een artistieke visie constructief, inventief, creatief en alert om met uitgangspunten en plaatst die in een breder cultureel en maatschappelijk perspectief	1.2
transformeert onderzoekend, experimenterend en beschouwend kennis, intuïties, indrukken en emoties tot een ontwerp	1.3
grijpt artistieke en technische problemen aan om er integrale oplossingen voor te ontwikkelen	1.4
demonstreert dat hij of zij gebruikt maakt van kennis en inzicht in: <ul style="list-style-type: none"> - de manier waarop de gebruikte beelden, vormen, materialen, verhoudingen en kleuren ervaringen veroorzaken en betekenissen overdragen - in de communicatieve effecten van gehanteerde vormgevings- en productietechnieken 	1.5
hanteert een werkwijze die het mogelijk maakt om ervaringen met de gekozen materialen of media in te zetten om tot een beter ontwerp te komen	1.6
hanteert een werkwijze waarbij op meerdere momenten het ontwerp (-proces) ter discussie gesteld kan worden en gebruikt de bevindingen om te komen tot een beter ontwerp	1.7
2 vermogen tot kritische reflectie <i>de student kan het eigen werk en dat van anderen beschouwen, analyseren, duiden en beoordelen</i>	2
reflecteert beeldend en in woord en geschrift op de grenzen en mogelijkheden van het vak en over de eigen visie, specialismen en technische capaciteiten	2.1
volgt maatschappelijke, culturele en economische ontwikkelingen nauwgezet, legt een relatie met zijn of haar werk(wijze)en neemt een uitgesproken positie in als vormgever	2.2
beoordeelt het resultaat op communicatieve en artistieke waarde en overziet implicaties van keuzes en beslissingen ten aanzien van een ontwerp en kan deze achteraf verantwoorden	2.3
toont in staat te zijn zelfstandig onderzoek te doen naar alle zaken die voor een ontwerp van belang kunnen zijn	2.4
verdiept zich in: <ul style="list-style-type: none"> - tradities en theorieën met betrekking tot het vakgebied - uiteenlopende visies op en benaderingen van het beroep ontwerper, zowel vanuit historisch als contemporain perspectief 	2.5

- filosofische inzichten (met name uit de ethiek en esthetiek) die voor een vormgever van belang kunnen zijn	
is zich aantoonbaar bewust van verschillende opvattingen die bestaan binnen het vakgebied	2.6
gaat constructief om met het geven en ontvangen van kritiek	2.7

3 vermogen tot groei en vernieuwing	3
<i>de student kan het vakmanschap, de persoonlijke invulling van de beroepssituatie - en zijn of haar artistieke verdere ontwikkelen en verdiepen, de student:</i>	
heeft een begin gemaakt met het ontwikkelen van een persoonlijke artistieke visie en toont de wil deze visie verder te ontwikkelen	3.1
toont de ambitie om bij te dragen tot een cultuur met een kwalitatief hoogwaardig vorm- en beeldgebruik	3.2
toont ten aanzien van zijn of haar werk(wijze) een kritisch onderzoekende houding en zet bevindingen in ten voordele van de verdere ontwikkeling van een oeuvre en de beroepspositie	3.3
toont ambitie om te excelleren	3.4
toont in staat te zijn nieuwe kennis, inzichten en vaardigheden te verwerven wat betreft technieken, ergonomische aspecten, (milieu-)wetgeving, materialen, verwerkings- en toepassingsmogelijkheden, publieksbenadering en de beroepsopvatting	3.5
gaat constructief om met kritiek van anderen	3.6

4 organiserend vermogen	4
<i>de student kan een inspirerende en functionele werksituatie voor zichzelf opzetten en in stand houden, de student:</i>	
creëert een vruchtbare balans tussen artistieke en voorwaardenscheppende activiteiten	4.1
heeft een begin gemaakt met het ontwikkelen van een eigen werkproces en toont in staat te zijn alle aspecten van het ontwerpproces en de betrokken disciplines in onderlinge samenhang te zien	4.2
toont zich bewust van de noodzaak zakelijke voorzieningen te treffen om op de lange termijn als vormgever werkzaam te kunnen zijn	4.3
toont in staat te zijn om het werkproces te managen en kan daarbij een balans vinden tussen de ontwerpende activiteiten en de logistieke, facilitaire en publicitaire activiteiten	4.4
documenteert, en archiveert het werk	4.5

5 communicatief vermogen	5
<i>de student kan een opdracht verwerven en interpreteren, effectief het werk presenteren en toelichten en erover onderhandelen met opdrachtgevers en andere betrokkenen, de student:</i>	

toont in staat te zijn het eigen werk op adequate wijze te presenteren en toe te lichten	5.1
demonstreert de ambitie om bekendheid aan het eigen werk te geven	5.2
communiqueert in beeld, woord en geschrift over zijn of haar werk(wijze)	5.3
toont in staat te zijn met opdrachtgevers en andere belanghebbenden over organisatorische, financiële en inhoudelijke aspecten te onderhandelen	5.4
gaat contacten aan die relevant zijn voor een netwerk en weet dit netwerk te onderhouden	5.5

6 omgevingsgerichtheid	6
<i>de student is in staat om verbanden te leggen tussen het eigen werk en dat van anderen en tussen het eigen werk en het publiek, de student:</i>	
richt zich in zijn ontwerpen op de gebruiker en verwerft kennis die noodzakelijk is om adequaat op gebruikers in te spelen	6.1
toont in staat te zijn onderzoek te doen naar alle zaken die voor een ontwerp van belang kunnen zijn	6.2
verdiept zich in het werk en ideeën van vakgenoten, beeldend kunstenaars en van vormgevers uit andere disciplines in een internationale context	6.3
laat zich inspireren door uiteenlopende culturele en maatschappelijke bronnen en kan deze in het eigen werk aanwijzen en benoemen	6.4
toont overzicht te hebben van het werkveld	6.5
toont een overzicht te hebben van de markt en van publiciteitsmedia	6.6
getuigt van opvattingen over de functie en plaats van 'vormgeving' en het beroep in de samenleving	6.7
geeft op een constructieve manier kritiek	6.8

7 vermogen tot samenwerken	7
<i>de student kan in een samenwerkingsverband een actieve bijdrage leveren aan de totstandkoming van een product of proces, de student:</i>	
toont dat hij of zij in staat is de eigen doelen te realiseren in afstemming met anderen	7.1
toont in staat te zijn de eigen bekwaamheden in een samenwerkingsverband in te zetten, als de gekozen beroepspositie dat vereist	7.2
gaat doelgericht en respectvol om met de verschillende rollen, verantwoordelijkheden en belangen in het ontwerp- en productieproces	7.3
gaat indien nodig samenwerkingsverbanden aan met anderen: vormgevers zowel als specialisten uit andere disciplines	7.4

opleidingskwalificaties vormgever product

1 creërend vermogen <i>de student kan vanuit een eigen idee en artistieke visie een concept ontwikkelen voor een product en dat concept tot realisatie brengen, de student</i>	1
ontwerpt beeldend (concepten voor) een product of een reeks producten en gaat daarbij zowel uit van een eigen idee, visie of thematiek als van de beoogde gebruiker	1.1
gaat vanuit een artistieke visie constructief, inventief, creatief en alert om met uitgangspunten en plaatst die in een breder cultureel en maatschappelijk perspectief	1.2
transformeert onderzoekend, experimenterend en beschouwend kennis, intuïties, indrukken en emoties tot een ontwerp	1.3
grijpt artistieke en technische problemen aan om er integrale oplossingen voor te ontwikkelen	1.4
demonstreert dat hij of zij gebruikt maakt van kennis en inzicht in: <ul style="list-style-type: none"> - de manier waarop de gebruikte beelden, vormen, materialen, verhoudingen en kleuren ervaringen veroorzaken en betekenissen overdragen - voorkomende productiemethoden, constructies en materiaaleigenschappen - de functionaliteit van gehanteerde vormgevings- en productietechnieken 	1.5
hanteert een werkwijze die het mogelijk maakt om ervaringen met de gekozen materialen of media in te zetten om tot een beter ontwerp te komen	1.6
hanteert een werkwijze waarbij op meerdere momenten het ontwerp (-proces) ter discussie gesteld kan worden en gebruikt de bevindingen om te komen tot een beter ontwerp	1.7
2 vermogen tot kritische reflectie <i>de student kan het eigen werk en dat van anderen beschouwen, analyseren, duiden en beoordelen</i>	2
reflecteert beeldend en in woord en geschrift op de grenzen en mogelijkheden van het vak en over de eigen visie, specialismen en technische capaciteiten	2.1
volgt maatschappelijke, culturele en economische ontwikkelingen nauwgezet, legt een relatie met zijn of haar werk(wijze)en neemt een uitgesproken positie in als vormgever	2.2
beoordeelt het resultaat op functionaliteit en artistieke waarde en overziet implicaties van keuzes en beslissingen ten aanzien van een ontwerp en kan deze achteraf verantwoorden	2.3
toont in staat te zijn zelfstandig onderzoek te doen naar alle zaken die voor een ontwerp van belang kunnen zijn	2.4
verdiept zich in: <ul style="list-style-type: none"> - tradities en theorieën met betrekking tot het vakgebied - uiteenlopende visies op en benaderingen van het beroep ontwerper, zowel vanuit historisch als contemporain perspectief 	2.5

- filosofische inzichten (met name uit de ethiek en esthetiek) die voor een vormgever van belang kunnen zijn	
is zich aantoonbaar bewust van verschillende opvattingen die bestaan binnen het vakgebied	2.6
gaat constructief om met het geven en ontvangen van kritiek	2.7

3 vermogen tot groei en vernieuwing	3
<i>de student kan het vakmanschap, de persoonlijke invulling van de beroepssituatie - en zijn of haar artistieke verdere ontwikkelen en verdiepen, de student:</i>	
heeft een begin gemaakt met het ontwikkelen van een persoonlijke artistieke visie en toont de wil deze visie verder te ontwikkelen	3.1
toont de ambitie om bij te dragen tot een cultuur met een kwalitatief hoogwaardig product , vorm- en beeldgebruik	3.2
toont ten aanzien van zijn of haar werk(wijze) een kritisch onderzoekende houding en zet bevindingen in ten voordele van de verdere ontwikkeling van een oeuvre en de beroepspositie	3.3
toont ambitie om te excelleren	3.4
toont in staat te zijn nieuwe kennis, inzichten en vaardigheden te verwerven wat betreft technieken, ergonomische aspecten , (milieu-)wetgeving, materialen, verwerkings- en toepassingsmogelijkheden, publieksbenadering en de beroepsopvatting	3.5
gaat constructief om met kritiek van anderen	3.6

4 organiserend vermogen	4
<i>de student kan een inspirerende en functionele werksituatie voor zichzelf opzetten en in stand houden, de student:</i>	
creëert een vruchtbare balans tussen artistieke en voorwaardenscheppende activiteiten	4.1
heeft een begin gemaakt met het ontwikkelen van een eigen werkproces en toont in staat te zijn alle aspecten van het ontwerpproces en de betrokken disciplines in onderlinge samenhang te zien	4.2
toont zich bewust van de noodzaak zakelijke voorzieningen te treffen om op de lange termijn als vormgever werkzaam te kunnen zijn	4.3
toont in staat te zijn om het werkproces te managen en kan daarbij een balans vinden tussen de ontwerpende activiteiten en de logistieke, facilitaire en publicitaire activiteiten	4.4
documenteert, archiveert het werk	4.5

5 communicatief vermogen	5
<i>de student kan een opdracht verwerven en interpreteren, effectief het werk presenteren en toelichten en erover onderhandelen met opdrachtgevers en andere betrokkenen, de student:</i>	
toont in staat te zijn het eigen werk te presenteren en toe te lichten met behulp van	5.1

bijvoorbeeld tekeningen, proeven, modellen en technische beschrijvingen	
demonstreert de ambitie om bekendheid aan het eigen werk te geven	5.2
communiceert in beeld, woord en geschrift over zijn of haar werk(wijze)	5.3
toont in staat te zijn met opdrachtgevers en andere belanghebbenden over organisatorische, financiële en inhoudelijke aspecten te onderhandelen	5.4
gaat contacten aan die relevant zijn voor een netwerk en weet dit netwerk te onderhouden	5.5
6 omgevingsgerichtheid	6
<i>de student is in staat om verbanden te leggen tussen het eigen werk en dat van anderen en tussen het eigen werk en het publiek, de student:</i>	
richt zich in zijn ontwerpen op de gebruiker en verwerft kennis die noodzakelijk is om adequaat op gebruikers in te spelen	6.1
toont in staat te zijn onderzoek te doen naar alle zaken die voor een ontwerp van belang kunnen zijn	6.2
verdiept zich in het werk en ideeën van vakgenoten, beeldend kunstenaars en van vormgevers uit andere disciplines in een internationale context	6.3
laat zich inspireren door uiteenlopende culturele en maatschappelijke bronnen en kan deze in het eigen werk aanwijzen en benoemen	6.4
toont overzicht te hebben van het werkveld	6.5
toont een overzicht te hebben van de markt en van publiciteitsmedia	6.6
getuigt van opvattingen over de functie en plaats van 'vormgeving' en het beroep in de samenleving	6.7
geeft op een constructieve manier kritiek	6.8
7 vermogen tot samenwerken	7
<i>de student kan in een samenwerkingsverband een actieve bijdrage leveren aan de totstandkoming van een product of proces, de student:</i>	
toont dat hij of zij in staat is de eigen doelen te realiseren in afstemming met anderen	7.1
toont in staat te zijn de eigen bekwaamheden in een samenwerkingsverband in te zetten, als de gekozen beroepspositie dat vereist	7.2
gaat doelgericht en respectvol om met de verschillende rollen, verantwoordelijkheden en belangen in het ontwerp- en productieproces	7.3
gaat indien nodig samenwerkingsverbanden aan met anderen: vormgevers zowel als specialisten uit andere disciplines	7.4

opleidingskwalificaties vormgever ruimtelijk

1 creërend vermogen <i>de student kan vanuit een eigen idee en artistieke visie een concept ontwikkelen voor een ruimte en dat concept tot realisatie brengen, de student</i>	1
ontwerpt beeldende (concepten voor) een ruimte en gaat daarbij zowel uit van een eigen idee, visie of thematiek als van de beoogde gebruiker	1.1
gaat vanuit een artistieke visie constructief, inventief, creatief en alert om met uitgangspunten en plaatst die in een breder cultureel en maatschappelijk perspectief	1.2
transformeert onderzoekend, experimenterend en beschouwend kennis, intuïties, indrukken en emoties tot een ontwerp	1.3
grijpt artistieke en technische problemen aan om er integrale oplossingen voor te ontwikkelen	1.4
demonstreert dat hij of zij gebruikt maakt van kennis en inzicht in: <ul style="list-style-type: none"> - de manier waarop de gebruikte beelden, vormen, materialen, verhoudingen en kleuren ervaringen veroorzaken en betekenissen overdragen - voorkomende technische installaties, constructies en de bouwfysische aspecten - de functionaliteit van gehanteerde vormgevings- en productietechnieken 	1.5
hanteert een werkwijze die het mogelijk maakt om ervaringen met de gekozen materialen of media in te zetten om tot een beter ontwerp te komen	1.6
hanteert een werkwijze waarbij op meerdere momenten het ontwerp (-proces) ter discussie gesteld kan worden en gebruikt de bevindingen om te komen tot een beter ontwerp	1.7
2 vermogen tot kritische reflectie <i>de student kan het eigen werk en dat van anderen beschouwen, analyseren, duiden en beoordelen</i>	2
reflecteert beeldend en in woord en geschrift op de grenzen en mogelijkheden van het vak en over de eigen visie, specialismen en technische capaciteiten	2.1
volgt maatschappelijke, culturele en economische ontwikkelingen nauwgezet, legt een relatie met zijn of haar werk(wijze)en neemt een uitgesproken positie in als vormgever	2.2
beoordeelt het resultaat op functionaliteit en artistieke waarde en overziet implicaties van keuzes en beslissingen ten aanzien van een ontwerp en kan deze achteraf verantwoorden	2.3
toont in staat te zijn zelfstandig onderzoek te doen naar alle zaken die voor een ontwerp van belang kunnen zijn	2.4
verdiept zich in: <ul style="list-style-type: none"> - tradities en theorieën met betrekking tot het vakgebied - uiteenlopende visies op en benaderingen van het beroep ontwerper, zowel vanuit historisch als contemporair perspectief 	2.5

- filosofische inzichten (met name uit de ethiek en esthetiek) die voor een vormgever van belang kunnen zijn	
is zich aantoonbaar bewust van verschillende opvattingen die bestaan binnen het vakgebied	2.6
gaat constructief om met het geven en ontvangen van kritiek	2.7
3 vermogen tot groei en vernieuwing	3
<i>de student kan het vakmanschap, de persoonlijke invulling van de beroepssituatie - en zijn of haar artistieke verdere ontwikkelen en verdiepen, de student:</i>	
heeft een begin gemaakt met het ontwikkelen van een persoonlijke artistieke visie en toont de wil deze visie verder te ontwikkelen	3.1
toont de ambitie om bij te dragen tot een cultuur met een kwalitatief hoogwaardig ruimte-, vorm- en beeldgebruik	3.2
toont ten aanzien van zijn of haar werk(wijze) een kritisch onderzoekende houding en zet bevindingen in ten voordele van de verdere ontwikkeling van een oeuvre en de beroepspositie	3.3
toont ambitie om te excelleren	3.4
toont in staat te zijn nieuwe kennis, inzichten en vaardigheden te verwerven wat betreft technieken, (milieu-)wetgeving, materialen, verwerkings- en toepassingsmogelijkheden, publieksbenadering en de beroepsopvatting	3.5
gaat constructief om met kritiek van anderen	3.6
4 organiserend vermogen	4
<i>de student kan een inspirerende en functionele werksituatie voor zichzelf opzetten en in stand houden, de student:</i>	
creëert een vruchtbare balans tussen artistieke en voorwaardenscheppende activiteiten	4.1
heeft een begin gemaakt met het ontwikkelen van een eigen werkproces en toont in staat te zijn alle aspecten van het ontwerpproces en de betrokken disciplines in onderlinge samenhang te zien	4.2
toont zich bewust van de noodzaak zakelijke voorzieningen te treffen om op de lange termijn als vormgever werkzaam te kunnen zijn	4.3
toont in staat te zijn om het werkproces te managen en kan daarbij een balans vinden tussen de ontwerpende activiteiten en de logistieke, facilitaire en publicitaire activiteiten	4.4
documenteert, archiveert het werk	4.5
5 communicatief vermogen	5
<i>de student kan een opdracht verwerven en interpreteren, effectief het werk presenteren en toelichten en erover onderhandelen met opdrachtgevers en andere betrokkenen, de student:</i>	
toont in staat te zijn het eigen werk te presenteren en toe te lichten met behulp van	5.1

bijvoorbeeld tekeningen, maquettes , modellen en technische beschrijvingen	
demonstreert de ambitie om bekendheid aan het eigen werk te geven	5.2
communiceert in beeld, woord en geschrift over zijn of haar werk(wijze)	5.3
toont in staat te zijn met opdrachtgevers en andere belanghebbenden over organisatorische, financiële en inhoudelijke aspecten te onderhandelen	5.4
gaat contacten aan die relevant zijn voor een netwerk en weet dit netwerk te onderhouden	5.5

6 omgevingsgerichtheid	6
<i>de student is in staat om verbanden te leggen tussen het eigen werk en dat van anderen en tussen het eigen werk en het publiek, de student:</i>	
richt zich in zijn ontwerpen op de gebruiker en verwerft kennis die noodzakelijk is om adequaat op gebruikers in te spelen	6.1
toont in staat te zijn onderzoek te doen naar alle zaken die voor een ontwerp van belang kunnen zijn	6.2
verdiept zich in het werk en ideeën van vakgenoten, van architecten , beeldend kunstenaars en van vormgevers uit andere disciplines in een internationale context	6.3
laat zich inspireren door uiteenlopende culturele en maatschappelijke bronnen en kan deze in het eigen werk aanwijzen en benoemen	6.4
toont overzicht te hebben van het werkveld	6.5
toont een overzicht te hebben van de markt en van publiciteitsmedia	6.6
getuigt van opvattingen over de functie en plaats van 'vormgeving' en het beroep in de samenleving	6.7
geeft op een constructieve manier kritiek	6.8

7 vermogen tot samenwerken	7
<i>de student kan in een samenwerkingsverband een actieve bijdrage leveren aan de totstandkoming van een product of proces, de student:</i>	
toont dat hij of zij in staat is de eigen doelen te realiseren in afstemming met anderen	7.1
toont in staat te zijn de eigen bekwaamheden in een samenwerkingsverband in te zetten, als de gekozen beroepspositie dat vereist	7.2
gaat doelgericht en respectvol om met de verschillende rollen, verantwoordelijkheden en belangen in het ontwerp- en productieproces	7.3
gaat indien nodig samenwerkingsverbanden aan met anderen: vormgevers zowel als specialisten uit andere disciplines	7.4

BIJLAGE III Schematisch overzicht opleidingsprogramma

BDES FASHION DESIGN 2012 - 2013

	jaar 1 vertkennen	jaar 2 verdiepen	jaar 3 professionaliseren	jaar 4 positioneren
integratie opdrachten	11 ECTS Makontwerpen 1A/1B	8 ECTS Makontwerpen 2A/2B	8 ECTS Makontwerpen (FD) Visionair design (FC) Project	38 ECTS Groesproject A/B Individueel project A/B
artistieke en	23 ECTS Beeldlab 1A/1B Moullage 1A/1B Vlakke werkvormen Coupe- en realisatietechniek 1A/1B Korte instructie werkplaatsen	22 ECTS Presentatieboek 1A/1B Bessinontwerp 1A/1B Coupe- en realisatietechniek 2A/2B	16 ECTS Bessinontwerp 2 (FD) Coupe- realisatietechniek 3 (FD) Moullage 2 (FD) Digitale communicatie A/B (FC) Grafisch ontwerpen A/B (FC) Illustratie (FC)	
theorie, methoden en analyse	12 ECTS Colleges Cultuurstudies 1A/1B Research 1A/1B Cultuurstudies 1A/1B/1C/1D	16 ECTS Colleges Cultuurstudies 2A/2B Research 2A/2B Cultuurstudies 2A/2B/2C/2D Prognose A/B Textielwetenschap	8 ECTS Cultuurstudies 3A/3B	12 ECTS Research 4 Onderzoeksrapportage A/B
profiel in werk en studie	14 ECTS Werkshow 1A/1B Studieopbaanbegeleiding 1A/1B Keuzeprogramma seminars 1A/1B Keuzeprogramma ISA 1	14 ECTS Werkshow 2A/2B Studieopbaanbegeleiding 2A/2B Keuzeprogramma seminars 2A/2B Keuzeprogramma ISA 2	28 ECTS Werkshow 3A/3B Studieopbaanbegeleiding 3 Stagevoorbereiding Stage Keuzeprogramma ISA 3 Portfolio	10 ECTS Werkshow 4 Supportive studies - Professional skills Supportive studies - Zakelijke kanten van de beroepspraktijk Supportive studies - Studieopbaanbegeleiding Bachelorexamen

NB: jaar 3+4 Fashion Communication (FC) als specialisatie binnen Fashion Design (FD)

	jaar 1 verkennen	jaar 2 verdiepen	jaar 3 professionaliseren	jaar 4 positioneren
Integrale opdrachten	21 ECTS Grafisch ontwerp 1A/1B Typografie 1A/1B	24 ECTS Grafisch ontwerp 2A/2B Typografie 2A/2B	17 ECTS Grafisch ontwerp 3A/3B Grafisch ontwerp 3D Typografie 3A/3B	38 ECTS Groepsproject A/B Individueel project A/B
artistieke en technische vaardigheden	11 ECTS Alg. Beeldende ontwikkeling 1A/1B Tools 1A/1B Korte Instructie werkplaatsen	8 ECTS Alg. Beeldende ontwikkeling 2A/2B	4 ECTS Alg. Beeldende ontwikkeling 3	
theorie, methoden en analyse	14 ECTS Colleges Cultuurstudies 1A/1B Research 1A/1B Cultuurstudies 1A/1B/C/D	14 ECTS Colleges Cultuurstudies 2A/2B Research 2A/2B Cultuurstudies 2A/2B/C/D	12 ECTS Cultuurstudies 3A/3B Research 3 Conceptontwikkeling	12 ECTS Research 4 Onderzoeksrapportage A/B
profiel in werk en studie	14 ECTS Werkshow 1A/1B Studieopbaanbegeleiding 1A/1B Keuzeprogramma seminars 1A/1B Keuzeprogramma ISA 1	14 ECTS Werkshow 2A/2B Studieopbaanbegeleiding 2A/2B Keuzeprogramma seminars 2A/2B Keuzeprogramma ISA 2	27 ECTS Werkshow 3A/3B Studieopbaanbegeleiding 3 Stagevoorbereiding Stage Keuzeprogramma ISA 3 Grafisch ontwerp presentatie	10 ECTS Werkshow 4 Supportive studies - Professional skills Supportive studies - Zakelijke kanten van de beroepspraktijk Supportive studies - Studieopbaanbegeleiding Bachelorexamen

BDES ILLUSTRATION
2012 - 2013

	jaar 1 verkennen	jaar 2 verdiepen	jaar 3 professionaliseren	jaar 4 positioneren
Integrale opdrachten	9 ECTS Illustratie 1A/1B/1C/1D	10 ECTS Illustratie 2A/2B/2C Illustratie interactie 1A/1B	18 ECTS Illustratie crossover A/B/C Illustratie functioneel A/B/C/D Illustratie interactie 2A/2B/2C/D Illustratie narratief A/B/C/D	38 ECTS Groepsproject A/B Individueel project A/B
artistieke en technische vaardigheden	25 ECTS Alp. beeldende ontwikkeling 1A/1B/1C/1D Sequentie 1A/1B Tools 1A/1B/1C/1D/1E Typografie 1A/1B/1C/1D Verhalend 1 Conceptontwikkeling Korte instructie werkplaatsen	22 ECTS Alg. beeldende ontwikkeling 2A/2B/2C/2D Sequentie 2A/2B/2C Tools 2A/2B/2C Typografie 2A/2B Verhalend 2A/2B	11 ECTS Typografie 3	
theorie, methoden en analyse	12 ECTS Colleges Cultuurstudies 1A/1B Research 1A/1B Cultuurstudies 1A/1B/1C/1D	14 ECTS Colleges Cultuurstudies 2A/2B Research 2A/2B/2C Cultuurstudies 2A/2B/2C/2D	14 ECTS Cultuurstudies 3A/3B Research 3A/3B/3C/3D	12 ECTS Research 4 Onderzoeksrapportage A/B
profiel in werk en studie	14 ECTS Werkshop 1A/1B Studieopbaanbegeleiding 1A/1B Keuzeprogramma seminars 1A/1B Keuzeprogramma ISA 1	14 ECTS Werkshop 2A/2B Studieopbaanbegeleiding 2A/2B Keuzeprogramma seminars 2A/2B Keuzeprogramma ISA 2	27 ECTS Werkshop 3 Studieopbaanbegeleiding 3 Stagevoorbereiding Stage Keuzeprogramma ISA 3	10 ECTS Werkshop 4 Supportive studies - Professional skills Supportive studies - Zakelijke kanten van de beroepspraktijk Supportive studies - Studieopbaanbegeleiding Bachelorexamen

	Jaar 1 verkennen	Jaar 2 verdiepen	Jaar 3 professionaliseren	Jaar 4 positioneren
Integrale opdrachten	21 ECTS Fotografie vakgericht 1A/1B/1C/1D Fotografie narratief 1A/1B Fotografie, vaarorientatie A/B	24 ECTS Fotografie vakgericht 2A/2B Fotografie narratief 2A/2B/2C/2D Fotografie concept 1	17 ECTS Fotografie vakgericht 3 Fotografie narratief 3A/3B Fotografie concept 2	38 ECTS Groepsproject A/B Individueel project A/B
artistieke en technische vaardigheden	11 ECTS Alp. beeldende ontwikkeling 1A/1B/1C/1D Digitale workflow 1A/1B Korte instructie werkplaatsten	22 ECTS Alp. beeldende ontwikkeling 2A/2B/2C/2D Digitale workflow 2A/2B Tools	5 ECTS Alp. Beeldende ontwikkeling 3 Multimedia	
theorie, methoden en analyse	14 ECTS Colleges Cultuurstudies 1A/1B Research 1A/1B Cultuurstudies 1A/1B/1C/1D	14 ECTS Colleges Cultuurstudies 2A/2B Research 2A/2B/2C Cultuurstudies 2A/2B/2C/2D	10 ECTS Cultuurstudies 3A/3B Research 3A/3B	12 ECTS Research 4 Onderzoekrapportage A/B
profiel in werk en studie	14 ECTS Werkshow 1A/1B Studieopbaanbegeleiding 1A/1B Keuzeprogramma seminars 1A/1B Keuzeprogramma ISA 1	14 ECTS Werkshow 2A/2B Studieopbaanbegeleiding 2A/2B Keuzeprogramma seminars 2A/2B Keuzeprogramma ISA 2	26 ECTS Werkshow 3 Studieopbaanbegeleiding 3 Stagevoorbereiding Stage Keuzeprogramma ISA 3	10 ECTS Werkshow 4 Supportive studies - Professional skills Supportive studies - Zakelijke kanten van de beroepspraktijk Supportive studies - Studietoelooftbegeleiding Bachelorexamen

	jaar 1 verkennen	jaar 2 verdiepen	jaar 3 professionaliseren	jaar 4 positioneren
integrale opdrachten	8 ECTS Productontwerpen 1A/1B/1C/1D	16 ECTS Productontwerpen individueel 2A/2B/2C/2D Productontwerpen groep 2A/2B/2C/2D	14 ECTS Product ontwerpen keuze: concept functioneel materiaal signatuur interactie metadesign	38 ECTS Groepsproject A/B Individueel project A/B
artistieke en technische vaardigheden	22 ECTS Tools 1A/1B/1C/1D Alg. beeldende ontwikkeling 1A/1B/1C/1D Materiaal 1A/1B/1C/1D Korte instructie werkplaatsen	14 ECTS Tools 2A/2B/2C/2D Alg. beeldende ontwikkeling 2A/2B/2C/2D		
theorie, methoden en analyse	16 ECTS Colleges Cultuurstudies 1A/1B Research 1A/1B/1C/1D Cultuurstudies 1A/1B/1C/1D	16 ECTS Colleges Cultuurstudies 2A/2B Research 2A/2B/2C/2D Cultuurstudies 2A/2B/2C/2D	11 ECTS Cultuurstudies 3A/3B Research 3A/3B	10 ECTS Research 4 Onderzoeksrapportage A/B
profiel in werk en studie	14 ECTS Werkshop 1A/1B Studieoploopbegeleiding 1A/1B Keuzeprogramma seminars 1A/1B Keuzeprogramma ISA 1	14 ECTS Werkshop 2A/2B Studieoploopbegeleiding 2A/2B Keuzeprogramma seminars 2A/2B Keuzeprogramma ISA 2	38 ECTS Werkshop 3A/3B Studieoploopbegeleiding 3 Stagevoorbereiding Stage Keuzeprogramma ISA 3 Portfolio	110 ECTS Werkshop 4 Supportive studies - Professional skills Supportive studies - Zakelijke kanten van de beroepspraktijk Supportive studies - Studietoelooptbegeleiding Bachelorexamen

BDES SPATIAL DESIGN incl. Interior architecture / urban design
2012 - 2013

	Jaar 1 verkennen	Jaar 2 verdiepen	Jaar 3 professionaliseren	Jaar 4 positioneren
integrale opdrachten	15 ECTS Projecten 1A/1B/1C/1D	16 ECTS Projecten 2A/2B/2C/2D	8 ECTS Project 3A/3B	38 ECTS Groepsproject A/B Individueel project A/B
artistieke en technische vaardigheden	19 ECTS Artistieke ontv. - kennis en ontwerp 1A/1B/1C/1D Artistieke ontv. - techniek en vaardigheden 1A/1B/1C/1D Technische ontv. - kennis en ontwerp 1A/1B/1C/1D Technische ontv. - techniek en vaardigheden 1A/1B/1C/1D Alg. beeldende ontwikkeling 1A/1B Korte instructie werkplaatsen	18 ECTS Artistieke ontv. - kennis en ontwerp 2A/2B/2C/2D Artistieke ontv. - techniek en vaardigheden 2A/2B/2C/2D Technische ontv. - kennis en ontwerp 2A/2B/2C/2D Technische ontv. - techniek en vaardigheden 2A/2B/2C/2D Alg. beeldende ontwikkeling 2A/2B	19 ECTS Artistieke - kennis en ontwerp 3A/3B Artistieke - techniek en skills 3A/3B Technisch - kennis en ontwerp 3A/3B Technisch - techniek en vaardigheden 3A/3B Alg. beeldende ontwikkeling 3	
theorie, methoden en analyse	12 ECTS Colleges Cultuurstudies 1A/1B Cultuurstudies 1A/1B/1C/1D Projectoefeningen 1A/1B/1C/1D	12 ECTS Colleges Cultuurstudies 2A/2B Cultuurstudies 2A/2B/2C/2D Projectoefeningen 2A/2B/2C/2D	8 ECTS Stuurstudies 3A/3B Research 1 Projectoefeningen 3A/3B	12 ECTS Research 2 Onderzoeksrapportage A/B
profiel in werk en studie	14 ECTS Werkshow 1A/1B Stuudlooppaansbegeleiding 1A/1B Keuzeprogramma seminars 1A/1B Keuzeprogramma ISA 1	14 ECTS Werkshow 2A/2B Stuudlooppaansbegeleiding 2A/2B Keuzeprogramma seminars 2A/2B Keuzeprogramma ISA 2	38 ECTS Werkshow 3A/3B Stuudlooppaansbegeleiding 3 Stagevoorbereiding Stage Keuzeprogramma ISA 3 Portfolio	10 ECTS Werkshow 4 Supportive studies - Professional skills Supportive studies - Zelfrijke kansen van de beroepspraktijk Supportive studies - Studietoelbaarbegeleiding Bachelorexamen

	jaar 1 verkennen	jaar 2 verdiepen	jaar 3 professionaliseren	jaar 4 positioneren
integrale opdrachten	15 ECTS Animatieprincipes 1/2 Concept en Visualisatie Individuele Film	14 (2D) /20 (3D) ECTS Acting for Animation Karakteranimatie 2D/3D REMAKE Conceptontwikkeling Vrij groepproject	12 ECTS Project	26 ECTS Group Project Graduation Project
artistieke en technische vaardigheden	25 ECTS Tekenen 1/2/3/4 TV PAINT / MAYA 1/2/3/4 (keuze) Photoshop / After Effects Geluid Montage Post-production Nury Bridge / Stop motion (keuze) Karakter animatie 3D / 2D Techniek(keuze)	20 (3D) /21 (2D) ECTS Tekenen 5/6/7/8 Photoshop/After effects / studietechniek Motion Graphics 2D / MAYA (keuze) Artikel schrijven TV Paint / Maya 5/6/7 (keuze) Compositing Stop Motion 2D (keuze) Final Gathering 3D (keuze)		
theorie, methoden en analyse	6 ECTS Introductie animatiefilms Kunstgeschiedenis 1/2 Animatie taal Animatiegeschiedenis 1/2	9 ECTS Breedindiaanse beeldcultuur Research begeleiding Animatie taal 2	9 ECTS Paper	24 ECTS Supportive Studies: Contexts and Repetitives Supportive Studies: Project Management Supportive Studies: Proposal development Supportive Studies: Methods of research
profiel in werk en studie	14 ECTS POP 1/2 Schouw 1/2 - MYA/EYA Seminars Keuzeprogramma ISA	17 ECTS POP 3/4 Schouw 3/4 - MYA/EYA Seminars Keuzeprogramma ISA Stage & Bereep Oriëntatie, positionering en realisatie	10 ECTS Stage	7 ECTS Stage presentation Exhibition and dissemination Personal Development Plan and Entrepreneurship Knowledge Transfer

	jaar 1 verkennen	jaar 2 verdiepen	jaar 3 professionaliseren	jaar 4 positioneren
integrale opdrachten	14 ECTS Concept & Productie 1: Anders zien Concept & Productie 2: De hel zijn de anderen Concept & Productie 3: Ondergronds Concept & Productie 4: Tijd	25 ECTS Design skills 5 (keuze) Concept & productie 5/6 (keuze) Project 6: Concepting en productie 'werken met geluid'	22 ECTS Project	26 ECTS Group Project Graduation Project
artistieke en technische vaardigheden	15 ECTS Tekenen Fotografie Schrijftechnieken Montagetechnieken Productie Beeld Geluid Montage Eisenbare vormgeving Basisscène Film 3/4 (keuze); Regie & scenario, beeld & geluid, Productie/interactie, postproductie	6 ECTS Gevorderden skills 6/7 (keuze)		
theorie, methoden en analyse	16 ECTS Ontwerpprocessen 1/2/3/4 Theorie 1/2/3/4	9 ECTS Theorie 5/6/7/8	9 ECTS Paper	26 ECTS Supportive Studies: Contexts and Repertoires Supportive Studies: Project Management Supportive Studies: Proposal development Supportive Studies: Methods of research
profiel in werk en studie	15 ECTS Oriëntatie AV/M/JMT POP 1/2 Schaouw 1/2 - MVA/EVA Seminars Keuzeprogramma ISA	21 ECTS Schaouw 3/4 - MVA/EVA Seminars Keuzeprogramma ISA Stage & Becep Oriëntatie, positionering en realisatie	10 ECTS Stage	7 ECTS (Re)presentation Exhibition and dissemination Personal Development Plan and Entrepreneurship Knowledge Transfer

BDES IMAGE AND MEDIA TECHNOLOGY
2012-2013

	Jaar 1 verkennen	Jaar 2 verdiepen	Jaar 3 professionaliseren	Jaar 4 positioneren
integrale opdrachten	16 ECTS Project 1: Anders zien Project 2: Anders doen Project 3: Individueel Project Project 4: Groepsproject	21 ECTS Onderwerpskennis 1/2 Project 5: Concepting/productie video clip Project 6: Concepting en productie 'werken met geluid'	22 ECTS Project	28 ECTS Group Project Graduation Project
artistieke en technische vaardigheden	15 ECTS Digitale beeldtechnieken Tekenen 1/2 Beeldbewerking 1/2/3 Studio techniek 1 Montage 1 Analoge technieken 1/2 Scripting 1 Typografie 1/2 Schrijven / tekenen 3 / montage 2 (keuze) Scripting 2/beeldbewerking 4 (keuze)	15 ECTS Techniekskills 1/2 Montage 3 Studio technieken 2 Beeldbewerking 5 Scripting 3 Labwerk 1/2 3D animatie-2 Hardware Analoge technieken 3		
theorie, methoden en analyse	12 ECTS Ontwerpprocessen 1/2/3 Cultuurstudie 1/2/3/4 Werkgroep theorie Mediacolour 1/2	3 ECTS Cultuurstudie 5/6/7	8 ECTS Paper	24 ECTS Supportive Studies: Contexts and Repertoires Supportive Studies: Project Management Supportive Studies: Proposal development Supportive Studies: Methods of research
profiel in werk en studie	17 ECTS Oriëntatie ANV/JMT Werkveldoriëntatie POP 1/2 Schouw 1/2 – MYA/EYA Seminars Keuzeprogramma ISA	21 ECTS Schouw 3/4 – MYA/EYA Seminars Keuzeprogramma ISA Stage & Beroep Oriëntatie, positionering en realisatie	30 ECTS Stage	7 ECTS Presentatie Exhibition and dissemination Personal Development Plan and Entrepreneurship Knowledge Transfer

	jaar 1 verkennen	jaar 2 verdiepen	jaar 3 professionaliseren	jaar 4 positioneren
integrale opdrachten	12 ECTS Theatervormgeving 1 en 2 Theatervormgeving 3, Kostuum 3, Ruimtelijke vormen 3 Ontwerpopdracht 1	14 ECTS Theatervormgeving 4 en 5 Kostuum 4 en 5 Locatie Ontwerp	38 ECTS Groepsproject: beeldende voorstelling Interdisciplinair project blok 4 Interdisciplinair project blok 5	24 ECTS Eindwerkstuk Ontwerp Eindwerkstuk Onderzoek
artistieke en technische vaardigheden	22 ECTS Techniek 1 - 6 Naalatelier/ Werkplaatsen/ Vectorworks/Maquette 1/2/Licht Digitale werkvormen 1 en 2 Kostuum 1 en 2 Ruimtelijke vormen 1 en 2 Vlakke werkvormen 1 en 2 Beeldende werkvormen 1 en 2	18 ECTS Recht en spel atelier Vrije werkvormen 1 Techniek 7 en 8 Licht 1 en 2 Videoproject Theaterraal beeldende technieken	6 ECTS Individuele opdracht (met registratie)	
theorie, methoden en analyse	11 ECTS Theatergeschiedenis Kunstgeschiedenis 1 Cultuurfilosofie 1 Semiotiek 1, Beeld dramaturgie 1, Dramaturgie 1, Verdiepende dramaturgie	9 ECTS Capita Selecta Beeld dramaturgie 2 Dramaturgie 2 Beeld dramaturgie 3	2 ECTS Onderzoeksvaardigheden	2 ECTS Onderzoeksvaardigheden
profiel in werk en studie	15 ECTS Studiebegeleiding 1 en 2 Oriëntatie Theaterwereld Propedeuse examen - Schouw Keuzeprogramma winteracademie/Isa's	19 ECTS Theaterwereld 2/ondernemerschap Studiebegeleiding 2 en 4 Keuzeprogramma winteracademie/Isa's Schouw 3 en 4	14 ECTS Zakelijke kanten van de beroepspraktijk Studieopbaanbegeleiding 3 Stageoriëntatie Keuzeprogramma Isa's	34 ECTS Stage Stageoverdracht Examenpresentatie Keuzeprogramma Isa's

BIJLAGE IV Programma, werkwijze en beslisregels

Programma HKU Autonome Beeldende Kunst (Fine Art),

Dinsdag 1 oktober 2013: Fine Art en gezamenlijk kwaliteitszorg en examencommissie

Auditteam: Willem van Raaijen, Ad van Rosmalen, Gijs Frieling, Rinkje van der Veen, Rianne

Versluis

08:30 - 09:30	Vooroverleg auditteam	
09:30 - 10:15	Management van de school ABK – hoofd en teamleiders: over visie, eigen inkleuring, (personeels)beleid ed.	Eugene Jongerius, Annette Kraus, Christina Della Giustina
10:15 - 10:30	Pauze	
10:30 - 11:15	Docenten ABK + evt. lector	Lieven Hendriks, Titus Nolte, Frank Koolen, Dieuwke Spaans, Fons van Grinsven, Andrew March, Herman Lijftogt
11:15 - 12:15	Spreekuur docenten/studenten ABK/Vormgeving, Docentopleiding	
	Inzien materiaal	
12:15 - 13:00	Lunch	
13:00 - 13:45	Studenten ABK	Tami Viberstoft (oc) Boris Steiner (oc) Maaïke Jaspers (oc) Rafael Elders Tim Hollander Pien Verheijen Pim Steinman
13:45 - 14:30	Werkveld en alumni ABK	Jonas wijtenburg (alumnus) Astrid Willems (alumnus) Ruben Kragt (alumnus) Yoeri Guepin (alumnus) Jop Vissers Vorstenbosch (alumnus) Tanja Smeets Ronald Cornelissen Zeus Hoenderop Ilga Minjon Inga Zimprich
14:30 - 14:45	Pauze	
14:45 - 15:45	Examencommissies (van de 3 schools)	Rob Philip, Cyrille Bloemers, Tilly Janssen, Herma Bijl
15:45 - 16:30	Kwaliteitszorg	Hanke Leeuw, Jacob Oostwoud Wijdenes, Marjon Bakker, Martien Peerdeman, Heleen van der Wouden
16:30 - 16:45	Bepaling pending issues 3 oktober	
16:45 - 17:45	Interne terugkoppeling	
17:45	Terugkoppeling ABK	Eugene Jongerius, Annette Kraus, Christina Della Giustina, Jacob Oostwoud Wijdenes, Corrie Nagtegaal

Programma HKU Vormgeving (Design)

Programma Visitatie Design

Woensdag 2 oktober 2013: Design

Auditteam:

Willem van Raaijen, Ad van Rosmalen, Jeanne van Heeswijk, Diana Krabbendam, Wesley ter Haar, Roel Klaassen, Maurits van Dijk, Rianne Versluis

08:30 - 09:30	Vooroverleg auditteam	
09:30 - 10:15	Management van de school Vormgeving – hoofd en teamleiders: over visie, eigen inkleuring, (personeels)beleid ed	Sigrid van Willigen, Henny Dörr, Ingrid Schuffelers, Erwin Slegers, Wiendelt Hooijer
10:15 - 10:30	Pauze	
10:30 - 11:15	Docenten Vormgeving Visueel	Roelof van den Bergh, Bart Hoeve, Bart van Leeuwen, Rob Philip, Judith Franco, Arthur Herrman, Paul van den Wildenberg, Sue Doeksen
11:15 - 12:00	Studenten Vormgeving Visueel	Miranda Verkoren (AVM2) Joline Papa (ANI3) Kay van Vree (IMT4) Iris Bergman (FOT2) Arnoud Warschauer (GRAF3) Jorrit Kiel (ILL4)
12:00 - 12:45	Lunch + inzien materiaal	
12:45 - 13:30	Docenten Vormgeving Ruimtelijk	Jon Dekker, Trudi Maan, Tilly Janssen, Marcel Dolman, Mirjam Koevoet, Arjan Karsen, Natascha van den Ban
13:30 - 14:15	Studenten Vormgeving Ruimtelijk	Versteeg, Stephan (SPAD2) studiebeperking Beltman, Chantal (SPAD3) Smeets, Maaïke (IA4) Manon den Duijn(UD4) Marcel Kranendonk (TVG2) Lucas van Zon (TVG3) Lana Duiverman (TVG4, OC)
14:15 - 14:30	Pauze	
14:30 - 15:15	Docenten Vormgeving Product	Ingrid Schuffelers, Marcel Alberts, Wim Ewals, Tonnie Jobse, Maxime Ansiau, Irene Ennen, Marina Toeters
15:15 - 16:00	Studenten Vormgeving Product	Maarten Brussee (PROD2) Daniel de Bruyn (PROD3) Marielle van der Paauw (PROD4) Chet Bugter (FD2) Roos Buitendijk (FD3) Marielle Albers (FD4) Janneke van Rooyen (FC4)
16:00 - 16:15	Pauze	

16:15 – 17:00	Werkveld en alumni Vormgeving	Mo Assem (KMT) Dirk Sonneveld (TVG) Mirjam Meier (BKV) Charlotte Wagemaker (BKV, Product) Femke Lutgerink (BKV, Fotografie) Joanna van der Zanden (BKV, Product) Julian Wassenaar (BKV, Grafisch) Leon Paquay (KMT)
17:00 – 17:15	bepalen pending issues 3 oktober	
17:15 – 18:15	Interne terugkoppeling	
18:15	Terugkoppeling Vormgeving	Sigrid van Willigen, Henny Dörr, Hanke Leeuw, Corrie Nagtegaal

Rooster bezoek panelleden Hobeon eindexamens

Accreditatie **HKU Design**

datum	tijd	onderdeel	auditor	locatie
wo 5 juni		BDes Theatre Design		
	09.45	ontvangst	Willem van Raaijen	HKU Loods
	10.00	bestuderen examen-/toetsmateriaal	Roel Klaassen	Utrecht
	10.30	eindexamen 1 student TVG + overleg commissie		
	11.30	rondleiding Loods		
	12.00	lunch (IBB-laan)		
		BDes Graphic Design		
	12.00	lunch	Willem van Raaijen	Faculteit BKV
	13.00	rondleiding IBB-laan	Diana Krabbendam	Utrecht
	13.50	eindexamen 3 studenten GRA + overleg commissie		
	15.30	bestuderen examen-/toetsmateriaal		
	16.00	einde		
wo 12 juni		BDes Illustration Urban Design		
	09.15	ontvangst	Willem van Raaijen	Faculteit BKV
	09.30	eindexamen 1 student ILL (WtH) 1 student UD (JvH)	Wesley ter Haar (ILL)	Utrecht
	09.50	bestuderen examen-/toetsmateriaal ILL UD	Jeanne van Heeswijk (UD)	
	10.30	overleg commissie ILL (WtH) UD (JvH)		
	11.00	bestuderen examen-/toetsmateriaal ILL UD		
	12.00	lunch		
	13.00	vertrek naar Faculteit KMT (WtH en Sigrid v Willigen)		Faculteit KMT
	13.30	rondleiding KMT		Hilversum
	14.15	bestuderen examen-/toetsmateriaal		
	15.00	einde		
		Bachelor of Fine Art and Design in Education		
		programma volgt separaat	Rianne Versluis Rob van der Sloot	Dependance Ateliers BKV Utrecht

datum	tijd	onderdeel	auditor	adres		
do 13 juni		BDes Product Design Interior Architecture Photography				
	09.15	ontvangst	09.15	ontvangst	Rianne Versluis Jeanne van Heeswijk (PRD + IAR) Diana Krabbendam (FOT)	Faculteit BKV Utrecht
	09.30	eindex. 3 studenten PRD	09.30	bestuderen examen- /toetsmateriaal FOT		
	10.30	overleg commissie				
	11.00	bestuderen examen- /toetsmateriaal PRD	10.30	eindex. 1 student FOT		
	11.30	eindex. 2 studenten IAR	10.50	overleg commissie		
	12.00	overleg commissie	11.30	bestuderen examen- /toetsmateriaal FOT		
	12.30	lunch	12.30	lunch		
	13.30	bestuderen examen- /toetsmateriaal IAR				
	14.00	einde				
ma 17 juni		BDes Fashion Design				
	09.15	ontvangst			Rianne Versluis Roel Klaassen	Faculteit BKV Utrecht
	09.30	eindexamen 3 studenten FD				
	10.15	tussenberaad commissie				
	11.00	bestuderen examen-/toetsmateriaal				
	12.00	lunch				
	13.00	einde				
do 20 juni		BDes Audiovisual Media Image & Media Technology Animation				
	09.15	ontvangst			Rianne Versluis Roel Klaassen	Faculteit KMT Hilversum
	09.30	eindexamen 3 studenten AVM + overleg commissie				
	11.45	eindexamen 1 student IMT + overleg commissie				
	12.30	lunch				
	13.00	eindexamen 1 student ANI + overleg commissie				
	13.45	bestuderen examen-/toetsmateriaal AVM IMT ANI				
	15.15	rondleiding				
	16.00	einde				

Werkwijze

Bij de beoordeling van de betreffende drie opleidingen Docent Beeldende Kunst en Vormgeving (voltijd en deeltijd), Autonome Beeldende Kunst (voltijd) en Vormgeving (voltijd) op 1, 2 en 3 oktober 2013 is uitgegaan van het door de NVAO vastgestelde "Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs" van 22 november 2011. Daarin staan de standaarden vermeld waarop een auditpanel zich bij de uitgebreide opleidingsbeoordeling van een opleiding moet richten en de criteria aan de hand waarvan een auditpanel moet bepalen of de basiskwaliteit van die opleiding als voldoende kan worden beoordeeld.

Op basis van de door opleidingen geleverde documentatie heeft het auditteam zich een beeld kunnen vormen van de primaire en secundaire processen, de generieke elementen die in alle opleidingen terug kwamen - zoals (aspecten van)personeelsbeleid, kwaliteitszorg, werking examencommissies, ruimtelijke en materiële voorzieningen en (aspecten van) informatievoorziening - en daarnaast van alle Opleidings specifieke zaken.

De visitatie - die inclusief de bezoeken aan de eindexamens zeven dagen in beslag nam - was gericht op een verificatie van de bevindingen uit de documentenanalyse en het verkrijgen van aanvullende informatie over de inhoud van de onderscheiden programma's. Dit geschiedde door gesprekken met vertegenwoordigers van de opleiding, studenten en het werkveld, die waren te kenschetsen als 'gesprekken tussen vakgenoten'.

Tijdens de audit op 1 oktober waren de gesprekken met de drie examencommissies en de verantwoordelijken voor de kwaliteitszorg van de drie opleidingen geprogrammeerd, evenals het open spreekuur voor de medewerkers en studenten van de drie opleidingen.

De verificatie door het auditteam geschiedde door verscheidene malen hetzelfde onderwerp met verschillende geledingen te bespreken en aan de hand van additionele documentatie en - daar waar het de huisvesting en de materiële voorzieningen betreft- ook door eigen waarneming.

Verantwoording keuze gesprekspartners

Na overleg met de betreffende opleiding heeft het auditteam met in achtname van de daartoe strekkende regels van de NVAO en op basis van zijn documentanalyse en de daaruit voortvloeiende specifieke aandachtspunten de keuze van de gesprekspartners vastgesteld voor de audits bij de drie opleidingen. In elk van de auditteams was generieke en vakspecifieke deskundigheid en werkvelddeskundigheid aanwezig.

Een open spreekuur maakte deel uit van het programma. Het auditteam heeft geconstateerd, dat de betreffende opleiding het open spreekuur tijdig en op correcte wijze onder de aandacht heeft gebracht van studenten en medewerkers.

Voorafgaand aan de audit in oktober 2013, hebben leden van de auditteams presentaties van eindexamens bijgewoond gevolgd door beraadslagingen van examencommissies.

Het oordeel van het auditteam vastgelegd in een conceptrapport werd aan de opleiding voorgelegd voor een toets op eventuele feitelijke onjuistheden.

Beslisregels

Volgens de NVAO-Beslisregels Accreditatie kan een onderwerp 'onvoldoende', 'voldoende', 'goed' of 'excellent' scoren. Hobéon heeft de beslisregels toegepast, zoals deze zijn opgesomd in het 'Beoordelingskaders accreditatiestelsel hoger onderwijs, 22 november 2011'.

Wanneer er sprake is van verschillende varianten van een opleiding (bijvoorbeeld: voltijd, deeltijd en duaal), dan moet uit de beoordeling blijken dat voor elke variant de basiskwaliteit is gewaarborgd op grond van de standaarden uit het betreffende beoordelingskader om te komen tot een positief eindoordeel over de opleiding.

Indien een opleiding onder één CROHO-registratie wordt aangeboden op meerdere locaties, kan de opleiding alleen voor accreditatie in aanmerking komen als uit de beoordeling blijkt dat elke locatie voldoet aan de in het betreffende kader genoemde standaarden voor basiskwaliteit.

Uitgebreide opleidingsbeoordeling

- Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval 'onvoldoende' indien standaard 1 of 16 als 'onvoldoende' beoordeeld wordt. Een onvoldoende bij standaard 1 kan niet leiden tot het toekennen van een herstelperiode door de NVAO.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'goed' zijn indien ten minste de standaarden 1, 3, 6, 9, 13, 14, 15 en 16 als 'goed' worden beoordeeld.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'excellent' zijn indien ten minste de standaarden 1, 3, 6, 9, 13, 14, 15 en 16 als 'excellent' worden beoordeeld.

BIJLAGE V Lijst geraadpleegde documenten

Lijst geraadpleegde documenten, conform richtlijn van de NVAO

- Kritische reflectie opleiding
- Organigrammen HKU / faculteit BKV/faculteit KMT/faculteit Theater/school of Design/school of Media & Technology/school of Theatre
- Landelijke eindkwalificaties Design / Schematisch programmaoverzicht.
- Inhoudsbeschrijving (op hoofdlijnen) van de programmaonderdelen, met vermelding van
  - eindkwalificaties, leerdoelen, werkvormen, wijze van toetsen, literatuur (verplicht / aanbevolen), betrokken docent(en) en studiepunten.
- Onderwijs- en examenregeling – OER.
- Overzicht van het ingezette personeel
  - naam, functie, omvang aanstelling, graad en deskundigheid
  - differentiatie in graad uitgedrukt in % van het totaal.
- Overzichtslijst van *alle* afgestudeerden van de laatste twee jaar
- Overzicht van de contacten met het werkveld.
- Samenvatting en analyse recente evaluatieresultaten en relevante managementinformatie.
- Verslagen overleg in relevante commissies / organen.
- Documentatie over student- en docenttevredenheid.
- Toetsopgaven + beoordelingscriteria en normering (antwoordmodellen) en een representatieve selectie van gemaakte toetsen (presentaties, stageverslagen, assessments, portfolio's e.d.) en beoordelingen.
- Handboeken en overig studiemateriaal.
- Onderwijsbeleidsplan;
- Beleidsplan op het gebied van onderzoek;
- Personeelsbeleidplan;
- Kwaliteitszorgplan;
- Beleidsplan ten aanzien van de toegankelijkheid en studeerbaarheid voor studenten met een functiebeperking;
- De door het panel bepaalde representatieve selectie van 11 eindwerken van afgestudeerden in 2011-2012 en een selectie van eindwerken van 21 eindexamenkandidaten in 2012-2013.

Overzicht op studentnummer:

- 2081136
- 2070133
- 2081958
- 2061087
- 2093542
- 2070961
- 2081554
- 2060543
- 2081983
- 2081221
- 2093818
- 2090402
- 2081971
- 2094028
- 2091465
- 2096013
- 2092399
- 2095714
- 2092935
- 2094194

- 2081554
- 2095438
- 2091405
- 2093099
- 2091220
- 2092424
- 2094097
- 2090210
- 2093604
- 3004549
- 3004549
- 2090829

BIJLAGE VI Overzicht auditteam

Samenstelling, korte functiebeschrijvingen (cv's) en onafhankelijkheidsverklaringen van voorzitter, leden en secretaris.

Samenstelling en expertise van het auditteam laten zich als volgt weergeven:

Panelleden	Expertise - audit - kwaliteitszorg	Expertise - onderwijs	Expertise - werkveld	Expertise - vakinhoud	Expertise - internationaal	Expertise - studentzaken
voorzitter Drs. W.G. van Raaijen	X	x				
vakdeskundige A. van Rosmalen		x		x	x	
vakdeskundige drs. R. Klaassen		x		x	x	
werkveld- / vakdeskundige D. Krabbendam		x	x		x	
werkveld- / vakdeskundige J. van Heeswijk		x	x		x	
werkveld- / vakdeskundige W. ter Haar		x	x		x	
studentlid M. van Dijk						x
secretaris G.C. Versluis	X	x				

Op 10 juni 2013 heeft de NVAO goedkeuring gegeven aan de samenstelling van het panel hbo-bachelor Vormgeving, nr.# 001826- Hogeschool voor de Kunsten Utrecht.

De door alle panelleden ondertekende onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaringen zijn in het bezit van de NVAO. In deze verklaring verklaren de panelleden gedurende tenminste vijf jaar voorafgaand aan de audit geen zakelijke noch persoonlijke binding te hebben gehad met de betrokken instelling -anders dan die in het kader van de werkzaamheden als lid van het auditpanel van het Evaluatiebureau-, die een volstrekt onafhankelijke oordeelvorming ten positieve of ten negatieve zou kunnen beïnvloeden.

Korte functiebeschrijvingen panelleden

1	De heer Van Raaijen is senior adviseur en partner bij Hobéon. Sinds 2004 treedt hij veelvuldig op als lead-auditor (voorzitter) van accreditatie-audits in het hoger onderwijs, waaronder bij een flink aantal kunstvakopleidingen. Van Raaijen is van oorsprong neerlandicus en was jarenlang aan het middelbaar onderwijs verbonden als rector.
2	De heer Van Rosmalen studeerde Culturele Antropologie, Cultuur en Wetenschappen en Wijsbegeerte. Sinds 2012 is hij directeur academische kunsthogeschool Sint Lucas te Antwerpen; voorheen o.a. studie leider bacheloropleiding Beeldende Kunst en masteropleiding AKV St Joost Breda.
3	De heer Klaassen studeerde af aan de Design Academy Eindhoven en volgde daarna o.a. de master Strategisch Management in de non-profit sector aan de Universiteit van Utrecht. Hij werkte o.a. als grafisch vormgever en als docent, hoofd en bestuurslid aan de HKU. Van 2005-2012 was hij programmamanager en directeur a.i. van Premisela - Nederlands Instituut voor Design en Mode. Thans is hij werkzaam als manager van Duisenberg school of finance.
4	Mevrouw Krabbendam studeerde grafische vormgeving en architectonische vormgeving aan de HKU. Krabbendam heeft thans een ontwerppraktijk voor creatieve en maatschappelijke innovatie (The Beach) en verricht redactionele en journalistieke werkzaamheden op het gebied van ontwerpen en cultuur (o.a. Items en the Sustainist Design Guide).
5	De heer Ter Haar studeerde Communicatie aan de Hogeschool van Amsterdam en is oprichter van Media Monks, het grootste interactieve marketingbureau in Nederland. Dit bureau waar inmiddels 94 mensen werken ontwikkelt online strategieën en wordt gevraagd voor productie werkzaamheden als design, animatie, video, flash en technische development.
6	Mevrouw Van Heeswijk studeerde aan de Academie voor Beeldende Vorming in Tilburg en de Jan van Eyck Academie. Van Heeswijk is o.a. actief in projecten in de openbare ruimte. Zo is zij sinds 2001 actief bij Freehouse Rotterdam, waar ze projecten doet met bewoners uit de Afrikaanderbuurt. Zij heeft regelmatig solo-exposities en groepsexposities van eigen werk waarbij ze excelleert in het regisseren van onverwachte ontmoetingen.
5	De heer Van Dijk is student aan de hbo-bacheloropleiding Vormgeving van Hanzehogeschool Groningen (Minerva Academie).

Secretaris/Coördinator

Mevrouw Versluis

Gecertificeerd d.d. november 2010

Strategische dienstverlener voor kennisintensieve organisaties

Lange Voorhout 14
2514 ED Den Haag

T (070) 30 66 800

F (070) 30 66 870

E info@hobeon.nl

I www.hobeon.nl